

РЕФЕРАТ

Структура дипломної роботи: 109 стор., 20 рис., 14 табл., 10 формул, 77 використаних джерел літератури, 3 додатки.

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, ВЛАСНІ КОШТИ, РЕГУЛЯТИВНИЙ КАПІТАЛ, НОРМАТИВИ КАПІТАЛУ, КОНЦЕПЦІЇ КАПІТАЛУ, УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ, АНАЛІЗ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ, КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВ; МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ, НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, РИЗИКИ.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та розподілу власних коштів ПАТ КБ «Приватбанк». Предметом дослідження виступають прийоми, цілі та методичні засади управління власним капіталом ПАТ «Приватбанку».

Метою дипломної роботи є визначення доцільних напрямів підвищення рівня капіталізації банку.

В дослідженні використані загальнонаукові методи: горизонтальний, вертикальний, табличний, графічний, порівняльний, структурний аналіз, метод групування, а також метод коефіцієнтів.

В результаті дослідження досліджено рівень капіталізації банків України та ПАТ «Приватбанку», з'ясовано основні ризики, пов'язані з капіталізацією банків. Визначено основні причини, що призвели до виникнення проблем в діяльності ПАТ КБ «Приватбанку» та основні ризики, пов'язані з його наступною націоналізацією.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ КОШТАМИ БАНКУ	6
1.1. Економічна сутність та функції власного капіталу банку.....	6
1.2. Концепції власного капіталу банку	18
1.3. Методи управління власними коштами банку	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВЛАСНИХ КОШТІВ В ПАТ КБ «ПРИВАТБАНКУ»	35
2.1. Загальний аналіз капіталу КБ «Приватбанк».....	35
2.2. Структурний аналіз власних коштів банку	50
2.3. Аналіз статутного та регулятивного капіталу банку	54
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ КОШТАМИ БАНКУ	61
3.1. Капіталізація банків та фактори впливу не неї.....	61
3.2. Основні ризики капіталізації банків та напрями їх подолання.....	70
3.3. Напрями вирішення проблем ПАТ КБ «Приватбанку» шляхом націоналізації.....	82
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	106

ВСТУП

На сьогоднішній день надійна банківська система є важливою умовою економічного зростання держави. Банки, як головні фінансові посередники, мають бути ефективним інструментом для забезпечення економічного розвитку. Роль банківської системи в розвитку економіки України значною мірою залежить від її фінансової стійкості. Найбільш важливим показником, який характеризує фінансову стійкість окремих банків і банківської системи загалом, є банківський капітал. Тому важливим є забезпечення надійного способу формування, управління, використання капіталу банку та дотримання необхідного його розміру для забезпечення розвитку банківської системи загалом [45].

Вирішення вказаних питань вимагає вдосконалення управління власними коштами банку та підвищення рівня його капіталізації, а отже, обумовлює необхідність їх дослідження.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та розподілу власних коштів ПАТ КБ «Приватбанк».

Предметом дослідження виступають прийоми, цілі та методичні засади управління власним капіталом ПАТ «Приватбанку».

Метою даної роботи є визначення доцільних напрямів підвищення рівня капіталізації банку.

Виходячи з визначеної мети задачами даної роботи є:

- розкрити сутність та функції власного капіталу банку;
- розглянути основні концепції власного капіталу банку;
- визначити методи управління власними коштами банку;;
- проаналізувати динаміку та структуру власних коштів банку;
- визначити напрямки підвищення рівня капіталізації банку;

- з'ясувати основні причини, що призвели до необхідності націоналізації ПАТ «Приватбанку».

Питанням достатності банківського капіталу, підвищення рівня капіталізації банківської системи присвячували свої праці вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких М.Д. Алексеєнко, О.І. Барановський, А.П. Вожжов, У. В. Владичин, А.С. Гальчинський, Л.Г. Герасименко, А.О. Єпіфанов, К.О. Кіреєв, С.М. Козьменко, В.Л. Кротюк, І.В. Ларіонова, Н.Г. Маслак, В.І. Міщенко, Ф. Мишкін, А.М. Мороз, С.В. Мочерний, О.Ю. Пронін, Д. Розенберг, П. Роуз, І.В. Сало, Т.С. Смовженко, В.С. Стельмах, В.Т. Сухотеплий, Ф.І. Шпиг, А.П. Яценюк.

Основний науковий результат дослідження полягає у визначенні основних ризиків капіталізації банку й виробленні доцільних методів їх подолання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ КОШТАМИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність та функції власного капіталу банку

Роль банківської системи в розвитку економіки України в значній мірі залежить від її фінансової стійкості. Найбільш важливим показником, який характеризує фінансову стійкість окремих банків і банківської системи в цілому, є банківський капітал. Тому важливим є забезпечення надійного способу формування, управління, використання капіталу банку та дотримання необхідного його розміру для забезпечення розвитку банківської системи в цілому.

Власний капітал (власні кошти) банку являє собою джерело фінансових ресурсів банку. За рахунок власного капіталу банки покривають близько 12-20% загальної потреби в ресурсах. Він незамінний на початкових етапах діяльності банку, коли засновники здійснюють кілька початкових витрат, без яких банк просто не може почати свою діяльність. Не менш важлива роль власного капіталу як джерела фінансування витрат банку і на наступних етапах розгортання банківських операцій. Вони грають важливу роль і для оцінки фінансового стану банку. Чим більше розмір вільного резерву, тим стійкіше даний банк, але і тим менше прибутку він отримає. Отже значущість капіталу в діяльності банку спонукає до його всебічного вивчення.

В економічній літературі існує багато розбіжностей та невизначеностей у трактуванні сутності банківського капіталу. Це помітно ускладнює подальший розвиток не лише теоретичних засад, а й практики формування та використання банківського капіталу. Від правильного розуміння сутності банківського

капіталу значною мірою залежать взаємовідносини між банками та їх клієнтами, а також регулювання банківської діяльності та нагляду.

Перш за все, термін «капітал» (фр., англ. – capital, лат. – kaptalis – головний) означає багатство (цінні папери, грошові кошти, майно), яке використовується для збагачення самого себе. Виходячи з цього, О.В. Васюренко та К. О. Волохата [7, С.78] трактують власний капітал банку як сукупність внесених власниками (учасниками капіталу) власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників [13].

Дещо інший підхід до розкриття економічного змісту власного капіталу комерційного банку наводять у своїй праці В. І. Міщенко та Н. Г. Слав'янська. Автори пропонують власним капіталом вважати спеціально створені фонди і резерви, призначенні для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і які перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування [30, С.73]. Такої ж думки дотримуються О. А. Кириченко та В. І. Міщенко.

На думку таких авторів, як А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко [12, С.21] власний капітал банку являє собою грошові кошти та виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовують для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку [19].

Габбард Р.Глен інтерпритує власний капітал як різницю між сумарним обсягом активів банку і загальною сумою його пасивів (деPOSITИТНИХ і НЕ ДЕПОЗИТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ) [11, С.830];

Український вчений О.В. Дзюблюк трактує власний капітал, як сукупність активів банку, які у випадку його банкрутства, спрямовуються на відшкодування втрат вкладників [17].

Отже, наведені вище визначення сутності власного капіталу не суперечать одне одному, а навпаки, доповнюють і можуть реально використовуватись у банківській діяльності в залежності від поставлених цілей. Результатом аналізу представлених вище понять, є таке визначення власного капіталу (власних коштів) банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку, для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності [23].

Метою формування банківського капіталу є використання ресурсної бази, шляхом її подальшого розміщення від свого імені на умовах зворотності, терміновості і платності у відповідності з цілями і завданнями конкретного банку в рамках досягнення генеральної мети будь-якого банку – забезпечення захисту інтересів клієнта при отриманні максимального прибутку з мінімальними ризиками.

Таким чином, власний капітал (власні кошти) банку є складовою частиною ресурсної бази банку (рис. 1.1).

Отже, власний капітал являє собою засоби, що належать безпосередньо банку в період його діяльності. Власний капітал банку являє собою грошові кошти і виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою отримання прибутку.

Рис .1.1. Місце власного капіталу у ресурсах банку [49]

Порівняно з іншими сферами підприємницької діяльності власний капітал банку має незначну питому вагу у сукупному банківському капіталі. Це пояснюється специфікою діяльності банків як фінансових посередників, що здійснюють мобілізацію тимчасово вільних коштів на грошовому ринку з подальшим їх розміщенням серед юридичних та фізичних осіб. Тому власний капітал у банківській діяльності має дещо інше призначення, аніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал банку (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Функції, які виконує власний капітал банку [2]

Суть захисної функції власного капіталу полягає у тому, що він слугує насамперед для захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, для покриття можливих збитків від банківської діяльності. Ця функція включає гарантування вкладів, яке захищає інтереси вкладників банку у разі його ліквідації чи банкрутства, а також забезпечує функціонування банку у разі виникнення збитків від поточної діяльності. Такі збитки, як правило, покриваються за рахунок поточних прибутків. Якщо поточних прибутків для цього, а також для покриття непередбачених витрат недостатньо, використовується частка власного капіталу. Тому коли банк має достатній резервний капітал та інші подібні резерви, він тривалий час може вважатися надійним і платоспроможним навіть за наявності збитків від поточної діяльності. Використання залученого та позиченого капіталу для покриття поточних збитків з економічного погляду неприпустимо, оскільки вони самі є боргом банку перед кредиторами і вкладниками.

Функція забезпечення оперативної діяльності порівняно із захисною функцією у банківській діяльності є другорядною для власного капіталу банку. Роль цієї функції власного капіталу відчутна за подальшого розширення та структурного розвитку банку, розроблення та запровадження нових банківських

технологій і продуктів.

Сутність регулювальної функції полягає в тому, що через фіксацію розміру власного капіталу (або окремих його складових) регулювальні та наглядові органи впливають на діяльність банку в цілому. Зокрема, встановлення нормативу платоспроможності має на меті не допустити надмірної мінімізації банками власного капіталу заради максимізації отримуваних доходів, знизити ризик банкрутства банків і підвищити рівень захисту інтересів вкладників і кредиторів [2].

Проте, головною функцією капіталу банку слід вважати саме захисну, оскільки через неї найбільш повно проявляється сутність власного капіталу банку.

Багатофункціональне призначення власного капіталу робить його неоднорідним за складом. Одна його частина, найстабільніша, призначена для забезпечення банківської діяльності, і виступає у формі статутного капіталу, частково резервного та субординованого капіталу, емісійних різниць, переоцінки основних засобів і нематеріальних активів, фондів розвитку банку та матеріального заохочення його працівників. Друга частина власного капіталу призначена для страхування активних та інших операцій і послуг банку від збитків. Вона більш рухома й виступає частково у формі резервного капіталу, резервів для покриття ймовірних збитків від активних операцій. Третя частина призначена для регулювання розміру власного капіталу, однак може використовуватися й для забезпечення банківської діяльності та для страхових потреб банку. Тому розмір її є найрухомішим, може змінюватися залежно від зміни стратегічних і тактичних цілей самого банку, а також від зміни вимог регулювальних і наглядових органів. Ця частина власного капіталу виступає у формі нерозподіленого прибутку, частково для цього можуть залучатися кошти на умовах субординованого боргу.

Такі самі функції визначають вчені М. Алексеєнко [1, С.50], О. Дзюблюк [17, С.28]. Інші автори виділяють тільки дві функції гарантійно-захисну і оперативну. З. Васильченко, крім основних функцій, виділяє функцію, заради якої функціонує банківський капітал - привласнення максимальних прибутків [6, С.60]. А. Вожжов у своїй монографії описує стартову функцію, як первопочатковий капітал, ресурсно-потенціальну, тобто капітал має властивість «притягувати» фінансові ресурси за рахунок клієнтських залучених і позичених коштів, розпорядчо-розподільна функції банківського капіталу, що означає що доля статутного фонду, як основна частина капіталу банку, належить його учасникам визначає їх можливість в управлінні банком (розпорядча) і в отриманні частини прибутку пропорційно частині в статутному капіталі при розподілі дивідендів (розподільна) [10, С.162-164] . П. Роуз визначає такі функції банківського капіталу, як «гроші на чорний день» від захисту банкрутства, забезпечення засобів для створення, організації та функціонування банку, підтвердження довіри до клієнтів банку, регулятор росту банку, забезпечення засобів організаційного росту для розроблення нових послуг [36, С.445].

Існує також інший підхід щодо поділу функцій, які виконує власний капітал (рис. 1.3). Функції поділять на поточні та стратегічні. Поточні функції визначають властивості реалізації банківського капіталу від початку його акумулювання до відтворення у практичній реалізації. Стратегічні функції визначають пріоритетно-стратегічні властивості капіталу банку у розвитку та діяльності банку та банківської системи загалом.

До поточних можна віднести:

інвестиційна функція банківського капіталу – відповідно, коли створюється банк, капітал у формі статутного капіталу забезпечується підприємством, державою чи конкретною особою необхідними коштами для

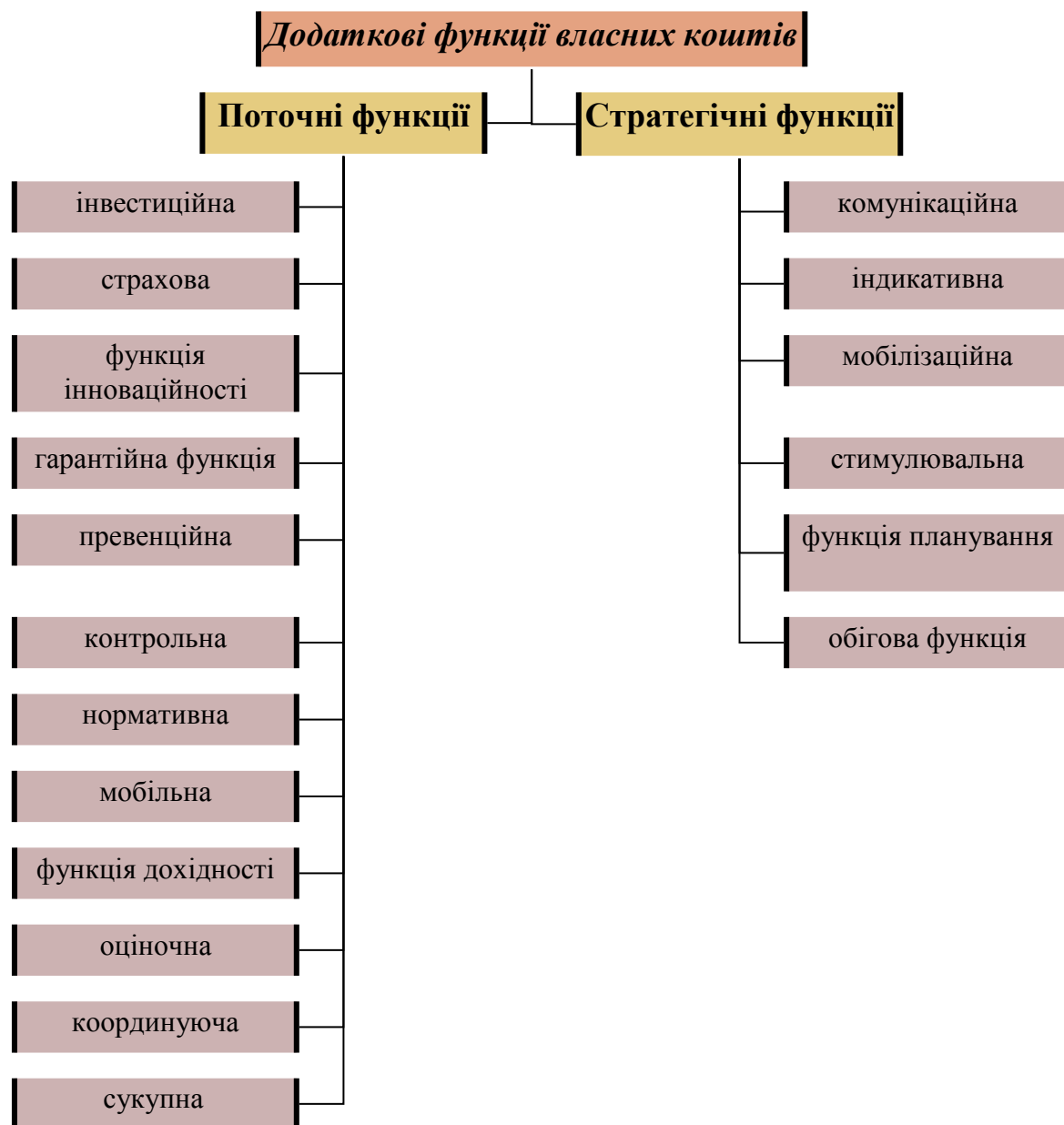

Рис. 1.3. Додаткові функції власних коштів банку (власного капіталу)

– здійснення банківської діяльності, є засобом для функціонування та розвитку банку до часу акумулювання достатнього обсягу залучених і позичених коштів;

– у разі форс-мажорних обставин, що стосується втрати нематеріальних активів банку, а також непередбачених ситуацій у разі втрати

основних засобів банку капітал банку забезпечує страхову функцію для коштів вкладників і кредиторів. Ця функція дає змогу забезпечити безперервну діяльність, зокрема обслуговування клієнтів, здійснення операцій. Різні збитки покриваються за рахунок резервів, які входять до складу капіталу. У разі нестачі резервів на покриття збитків, коли сформованих коштів не вистачає, вони покриваються за рахунок статутного капіталу, а не за рахунок залучених або позичених коштів.

- функція інноваційності. Упродовж діяльності банку відбувається розподіл між акціонерами банку при виявленні доходів і виплати дивідендів за акціями, проходить розподіл між фондами банку, зокрема частина капіталу банку та його складників іде на збільшення статутного капіталу та підвищення рівня капіталізації банку. Таким чином, оновлюється власний капітал банку та створюється можливість створення нових продуктів і послуг;

- капітал виконує гарантійну функцію, наприклад, якщо банк опиняється в кризовій ситуації, то сформовані за рахунок власного капіталу активи слугують додатковим джерелом погашення його зобов'язань перед вкладниками і кредиторами, які є пріоритетними порівняно з інтересами власників банку. Тому, чим більший у банку обсяг власного капіталу, тим більший буде рівень довіри до нього з боку клієнтів, навіть за поточної збиткової діяльності. Це забезпечує керівництву банку та його регулятивному органу додатковий резерв часу для виводу банку з кризової ситуації. Якщо ж банкрутства банку не вдається уникнути або він ліквідується, то негативні для кредиторів і вкладників наслідки у висококапіталізованого банку будуть значно менші, ніж у слабокапіталізованого. Банківський капітал повинен бути більшим від достатньо забезпеченого для того, щоб впевнити позичальників та вкладників у тому, що вони вчасно зможуть отримати кредит чи забрати депозит, навіть у кризові періоди економіки. Для вкладників банків, які не є учасниками фонду гарантування вкладів населення, і для кредиторів

банківський капітал є кінцевим і єдиним джерелом погашення зобов'язань банків. І чим вища частка власного капіталу в активах таких банків, тим вища гарантія повернення вкладів та позичок. Але і для банків-членів фонду гарантування вкладів населення – ця функція не втрачає свого значення. Адже не всі їх зобов'язання перед вкладниками компенсуються з фонду гарантування в повних обсягах і тоді не компенсовані суми повинні відшкодовуватися за рахунок капіталу банків. Понад це, гарантовані виплати вкладів повинні повертатися державному фонду з доходів від реалізації збанкрутілого або ліквідованого банку;

– превенційна функція спрямована на запобігання ризику діяльності банку. Достатній обсяг капіталу банку відповідно забезпечує зменшення ризику та на макроекономічному рівні забезпечує економічну безпеку банку. Достатність банківського капіталу регулюється відповідними економічними нормативами, встановленими на законодавчому рівні, таким чином достатній розмір банківського капіталу повинен відповідати встановленим вимогам в разі зміни чинного законодавства, у кризових ситуаціях, непередбачених ситуаціях, спричинених з боку конкурентів;

– контрольна функція банківського капіталу полягає в тому, що статутний капітал дає змогу виявити ступінь участі акціонера, брати участь в управлінні банківською установою. Випуск простих акцій дає змогу банку отримати додаткові кошти у безстрокове користування, збільшити капітал банку, що дає змогу нарощувати обсяг активних операцій. Якщо прибуток відсутній чи невеликий, то власники можуть не отримувати дивіденди. Власники привілейованих акцій не беруть участі в управлінні банком, але мають право на отримання фіксованого розміру дивідендів;

– нормативна функція полягає у тому, що наглядові органи, встановлюючи величину статутного капіталу, впливають на діяльність комерційного банку загалом;

- мобільна функція банківського капіталу дає змогу створювати додаткові вливання у статутний капітал банку та збільшувати капіталізацію банку, створювати додатковий резервний капітал, оскільки вкінці поточного фінансового року банківський капітал розподіляється між акціонерами банку при виявленні доходів і виплаті дивідендів по акціях;

- функція дохідності банківського капіталу полягає у тому, що чим більший обсяг капіталу банку, тим більший обсяг операцій він може проводити, внаслідок чого збільшуються можливості одержання доходу або прибутку. Від наявності стабільного, достатнього розміру банківського капіталу залежить періодичне отримання та зростання прибутку банку.

- досліджуючи призначення власного капіталу банку, потрібно додатково виділити оціночну функцію, яка виявляється в тому, що саме обсяг власного капіталу дає змогу попередньо оцінити ринкову вартість, фінансову стійкість і надійність банківської установи, а це визначається роллю власного капіталу як одного з найважливіших показників діяльності банку;

- координуюча функція дає змогу визначити власників банківської установи за допомогою акціонерного капіталу банку, який дає змогу виявити частки акціонерів у статутному капіталі. Завдяки цій функції визначається право власності та користування банківським капіталом;

- банківський капітал виконує сукупну функцію, завдяки якій сукупність вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб нагромаджуються для їх подальшого використання у грошовому обороті як банківської системи так і всієї національної економіки.

Також необхідно виділити стратегічні функції:

- комунікаційна функція, завдяки якій висвітлення фінансової звітності, величина капіталу банківську стимулює розвиток конкурентного середовища між банківськими установами;

- індикативна функція, яка сприяє фінансовій стійкості та розвитку банківської системи загалом;

- мобілізаційна функція, яка полягає в тому, що частина капіталу банку іде на формування кредитних ресурсів банку, які розміщуються серед суб'єктів господарювання і сприяють розвитку реального сектору економіки та підвищенню економічного зростання країни.

- стимулювальна функція, що забезпечує поступове розширення банківського бізнесу, банківських операцій та послуг, створення нових продуктів, максимально ефективно стимулює роботу банківської установи.

Але сутність цієї функції полягає ще у тому, що зміна обсягу власного капіталу та його частки в ресурсах банку впливає на інтереси його власників та менеджменту. Це пов'язано насамперед з тим, що власний капітал є безплатним ресурсом для банку як суб'єкту бізнесу. Чим більшим обсягом таких безоплатних ресурсів володіє банк, тим меншими будуть його операційні витрати, зокрема відсоткові, і тим більший обсяг прибутку зможе забезпечити менеджмент банку за цього обсягу доходів. А збільшення обсягів прибутку створює джерело для збільшення соціальних виплат та покращення умов праці колективу банку, в тому числі його керівництво. У цьому ракурсі стимулювальна функція через вплив на матеріальні інтереси банку протидіє знижувальній динаміці частки капіталу в ресурсах та в активах банку [8, С. 146].

- функція планування, за допомогою якої формування капіталу банку спрямовується на певні цілі у довгостроковому періоді, здійснення стратегічного інвестування, довгострокового кредитування для виходу на зовнішні ринки і здійснення міжнародного банківського бізнесу;

- обігова функція банківського капіталу, яка полягає в обіговості виробничого процесу, оскільки здійснюється кругообіг: за рахунок банківського капіталу здійснюється кредитування економіки, а за рахунок кредитних коштів

формується більша частина оборотних коштів підприємств, а потім знову повертаються у банк [38, С.259-263].

Таке багатофункціональне призначення власного капіталу робить його неоднорідним за своїм складом.

Визначені функції власного капіталу банку дають змогу нам зробити висновок, що власний капітал є динамічним, функціональним утворенням, що забезпечує поточну банківську діяльність від початку його утворення. Своєю функціональністю банківський капітал забезпечує збереження довіри до банків з боку населення, а здійснення поточних та стратегічних функцій реалізує фінансову стійкість банківської системи [34].

1.2. Концепції власного капіталу банку

У процесі дослідження власного капіталу банку велике значення має питання оцінки його вартості. Оцінка вартості власного капіталу дає змогу одержати додаткову інформацію для прийняття відповідних управлінських рішень поточного і перспективного плану, визначити ефективність діяльності банку.

У банківській практиці існує кілька концепцій власного капіталу банку. Кожний з них має як позитивні сторони, так і певні вади (рис. 1.4).

Перша концепція – це визначення бухгалтерської (балансової) вартості власного капіталу банку. Згідно з цим способом усі активи та зобов'язання банку обліковуються на його балансі за вартістю їх придбання чи виникнення. Власний капітал розраховується як різниця між балансовою вартістю активів та зобов'язань (1.1). Його ще називають капітал «брутто». Власний капітал-брутто — це сума всіх фондів банку та нерозподіленого прибутку за балансом.

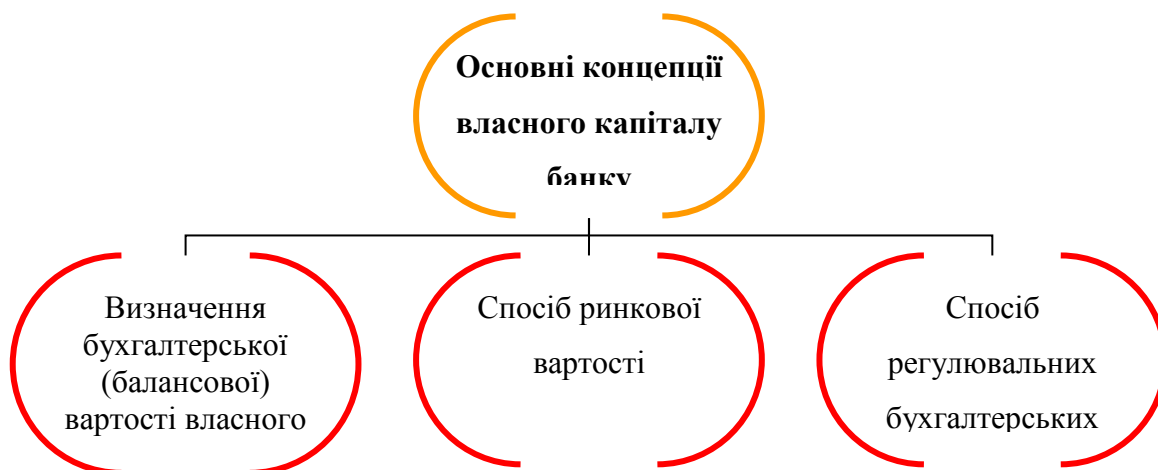

Рис. 1.4. Основні концепції власного капіталу банку

$$VK = A - Z, \quad (1.1)$$

де VK – власний капітал банку;

A – активи банку;

Z – зобов'язання банку.

Власний капітал банку відображається в п'ятому класі Плану рахунків бухгалтерського обліку банків і формує окрему частину пасиву балансу.

Такий спосіб оцінювання прийнятний лише тоді, коли балансова та ринкова вартість активів і зобов'язань не дуже різняться між собою. Якщо ринкова вартість з тих чи інших причин значно відхиляється від первісної балансової вартості, то зазначений спосіб призводить до спотворення результатів, неадекватності оцінки власного капіталу банку. Цей спосіб простий, не потребує наявності спеціальної кваліфікації у працівників банку та значних витрат на здійснення оцінки [2]. Балансовий власний капітал банку поділяється на такі основні частини: статутний капітал, резервний капітал і нерозподілений прибуток (табл. 1.2).

Складові елементи власного капіталу банку [4]

Головні елементи власного капіталу	Джерела формування	Механізм поповнення
Статутний (акціонерний) капітал	Емісія власних акцій	Повторний випуск акцій для збільшення статутного фонду
Головні елементи власного капіталу	Джерела формування	Механізм поповнення
Резервний капітал	Відрахування від прибутку для створення резервного фонду та інших фондів банку (економічного стимулювання, економічного розвитку)	Величина резервного капіталу встановлюється банком самостійно, він не може перевищувати статутний капітал. Використовується для покриття збитків банку. Поновлюється з прибутку
Нерозподілений прибуток	Джерело власного капіталу внутрішнього походження. Утворюється в результаті розподілу прибутку.	Поповнюється новими залишками нерозподіленого прибутку в кінці року

Друга концепція – спосіб ринкової вартості – полягає в тому, що активи та зобов'язання банку оцінюються за ринковою вартістю, виходячи з якої розраховується власний капітал банку. Цей спосіб точніше відбиває реальний рівень захищеності банку, дає змогу більш динамічно та реалістично оцінювати вартість власного капіталу, оскільки ринкова вартість активів і зобов'язань постійно змінюється. Однак банки здебільшого не зацікавлені в такому способі визначення вартості власного капіталу, особливо коли він не сприяє зміцненню позицій банку на ринку. Цей спосіб здебільшого використовується менеджментом банку для внутрішніх потреб, хоча він корисний і для зовнішніх користувачів - вкладників та кредиторів банку [2].

Зауважимо, що способу ринкової вартості властиві окремі недоліки. По-перше, не завжди доцільно та правильно можна оцінити активи та зобов'язання

за ринковою вартістю. По-друге, зазначений спосіб трудомісткий, вимагає наявності висококваліфікованих фахівців, а також значних грошових витрат.

Сутність третьої концепції – способу регулювальних бухгалтерських процедур - полягає в обчисленні розміру власного капіталу за правилами та вимогами, встановленими органами, що здійснюють нагляд і контроль за банківською діяльністю. За цим способом власний капітал банку розраховується як сума низки його складових елементів. Регулятивний власний капітал використовується органами банківського нагляду для обчислення економічних нормативів діяльності банків і деяких інших потреб. Обчислюється регулятивний власний капітал за досить складною формулою, яка постійно коригується Національним банком України. За основу беруть показник балансового власного капіталу, який потім коригується (як правило, зменшується) на різноманітні балансові статті, що характеризують ризики банківської діяльності. Такий капітал має назву капітал «нетто». Власний капітал-нетто — це капітал-брутто за мінусом вкладень банку в господарську діяльність підприємств та організацій, акцій акціонерних товариств, витрат майбутніх періодів, відвернених коштів. Тобто капітал-нетто — це та частина власних коштів банку, що може бути використана як кредитні ресурси [2].

Порядок розрахунку регулятивного капіталу банку визначається Інструкцією «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затвердженої постановою НБУ від 28.08.2001 р. № 368.

Регулятивний капітал банку складається з основного капіталу (капіталу 1-го рівня) та додаткового капіталу (капіталу 2-го рівня).

Основний капітал вважається незмінним і таким, що не підлягає перепродажу, перерозподілу та повинен повністю покривати поточні збитки. Додатковий капітал має менш постійний характер і його величина піддається змінам.

Основний капітал (капітал 1-го рівня) складається з таких елементів:

- а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал.
- б) додаткові внески акціонерів у статутний капітал;
- в) фінансова допомога акціонерів банку;
- г) прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу.
- д) розкриті резерви - резерви і фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку та оприлюднені у фінансовій звітності банку:

- емісійні різниці (сума перевищення надходжень, отриманих емітентом від емісії (випуску) власних акцій (інших корпоративних прав), над номінальною вартістю таких акцій (інших корпоративних прав) (під час їх первинного розміщення);

- резервні фонди, що створюються згідно із законами України;
- загальні резерви, що створюються під невизначений ризик при проведенні банківських операцій.

- інші фонди банку.

е) загальний розмір основного капіталу визначається з урахуванням розміру очікуваних (можливих) збитків за невиконаними зобов'язаннями будь-якої фізичної чи юридичної особи як резидента, так і нерезидента, яка має з банком відносини фінансового характеру (далі - контрагент) та зменшується на суму: 1) нематеріальних активів за мінусом суми зносу; 2) капітальних вкладень у нематеріальні активи; 3) збитків минулих років та поточного року; 4) збитків від операцій з акціонерами, що отримані після 04 червня 2016 року.

До додаткового капіталу (капіталу 2-го рівня) відносяться такі елементи:

а) результат переоцінки основних засобів, що включався до суми регулятивного капіталу банків за станом на 31.12.2010;

б) результат поточного та звітного року (прибуток), що зменшений на суму: нарахованих доходів, неотриманих понад 30 днів із дати їх нарахування, строк сплати яких не настав (крім доходів за цінними паперами, які віднесені до I групи активів зі ступенем ризику 0 відсотків), зменшених на суму сформованих

резервів за цими доходами; прострочених нарахованих доходів, зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами.

в) субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал);

г) нерозподілений прибуток минулих років.

Під час розрахунку загальної суми регулятивного капіталу загальний розмір додаткового капіталу не може бути більше ніж 100 відсотків основного капіталу:

$$DK \text{ не } \geq 100\% OK \quad (1.2)$$

Для визначення розміру регулятивного капіталу банку загальний розмір капіталу 1-го і 2-го рівнів додатково зменшується на (відрахування - В):

а) балансову вартість акцій та інших цінних паперів з нефіксованим прибутком, що випущені банками, у торговому портфелі банку та у портфелі банку на продаж;

б) балансову вартість інвестицій в асоційовані та дочірні компанії, а також балансову вартість вкладень у капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу;

в) балансову вартість акцій (паїв) власної емісії, що прийняті в забезпечення наданих банком кредитів (інших вкладень);

е) суму коштів, що вкладені в інші банки на умовах субординованого боргу;

є) балансову вартість позалістингових цінних паперів у торговому портфелі банку (крім цінних паперів, емітованих центральними органами виконавчої влади, Національним банком та Державною іпотечною установою);

ж) балансову вартість цінних паперів, що не перебувають в обігу на фондових біржах (у тому числі, торгівля яких на фондових біржах заборонена законодавством України), у торговому портфелі банку;

з) балансову вартість цінних паперів недиверсифікованих інвестиційних фондів.

Таким чином регулятивний капітал банку має такий вигляд (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Порядок розрахунку регулятивного капіталу банку

Норматив капіталу	Значення нормативу	Формула для розрахунку	Нормативне значення
Н1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу	$PK = OK + DK - B,$ Де PK – регулятивний капітал банку; ОК – основний капітал; ДК – додатковий капітал; В – відрахування.	Для банків, що отримали банківську ліцензію після 11 липня 2014 року = 500 млн. грн. Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 року, має становити: 120 мільйонів гривень - до 17 червня 2016 року; 200 мільйонів гривень - з 11 липня 2017 року; 300 мільйонів гривень - з 11 липня 2018 року; 400 мільйонів гривень - з 11 липня 2019 року; 450 мільйонів гривень - з 11 липня 2020 року; 500 мільйонів гривень - з 11 липня 2024 року.

Також Інструкцією «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затвердженої постановою НБУ від 28.08.2001 р. № 368, визначено основні економічні нормативи капіталу, які є обов'язковими для виконання всіма банківськими установами України (табл. 1.3).

Економічні нормативи капіталу та вимоги до них

Норматив капіталу	Значення нормативу	Формула для розрахунку	Нормативне значення
Н2	Норматив адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру	Регулятивний капітал / Активи, зважені на ризик	≥10%
Н3	Норматив достатності основного капіталу визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (далі - загальний обсяг ризику).	Основний капітал / Активи, зважені на кредитний ризик	≥7% (набуває чинності з 2019 року)

Оскільки для управління власним капіталом одним з необхідних етапів є його аналіз, отже з наведених способів розрахунку найбільш сприятливим є балансовий метод, який дозволяє визначити розмір власного капіталу за даними банківського балансу та спосіб регулювання бухгалтерських процедур, за яким визначають розмір регулятивного капіталу банку.

1.3. Методи управління власними коштами банку

Стратегія банку щодо управління капіталом повинна бути спрямована на досягнення певних цілей. Основною метою роботи банку є максимізація прибутку.

Обсяги власного капіталу банків усе ще є недостатніми для розвитку потенціалу банків щодо інвестиційного забезпечення національної економіки.

Відтак існує потреба у зміцненні капіталізації та виборі для цього процесу найоптимальніших методів формування капіталу з позиції збереження корпоративного контролю над банками та дотримання перспективних інтересів розвитку національної економіки. З цих позицій слід виділити основні критерії вибору методів управління власним капіталом банків, які доцільно застосовувати на рівні окремих банків та на рівні банківської системи країни загалом [63] (рис. 1.5).

Залежно від характеру впливу та специфіки застосування методів управління власним банківським капіталом критерії вибору цих методів на рівні банківської системи мають більш глобальний масштаб і повинні широко враховувати зовнішні взаємозв'язки функціонування банківської системи.

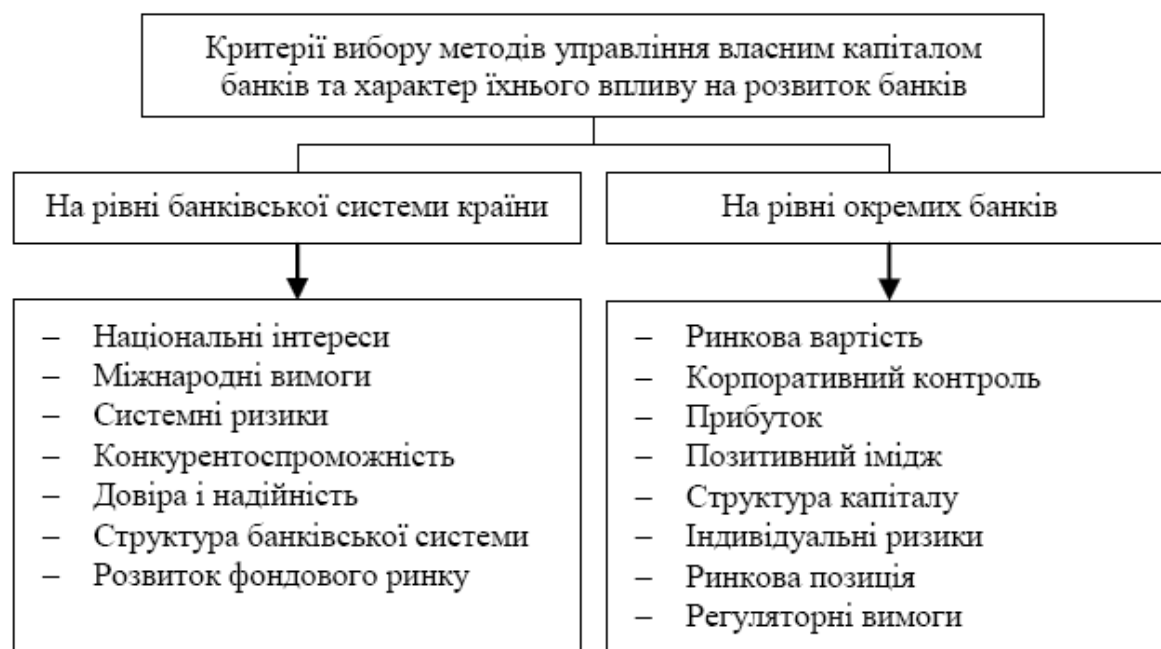

Рис. 1.5. Критерії вибору методів управління власним капіталом банку

Ці критерії мають бути регламентовані на рівні регуляторних вимог та нормативно-правового забезпечення підвищення рівня капіталізації банків. Натомість на рівні менеджменту кожного окремого банку обґрунтування критеріїв вибору методів управління власним капіталом носить більш

локальний характер і позначається на конкретних показниках банківської діяльності. Вибір методів за цими критеріями залежить виключно від політики та компетентності менеджменту банків [63]. За представленими критеріями фахівці обирають та застосовують дві групи методів управління власним капіталом, які мають місце у банківській практиці – методи внутрішніх джерел поповнення капіталу та методи зовнішніх джерел поповнення капіталу (рис. 1.6).

Згідно першому методу головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Реінвестування прибутку – прийнятна і порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність.

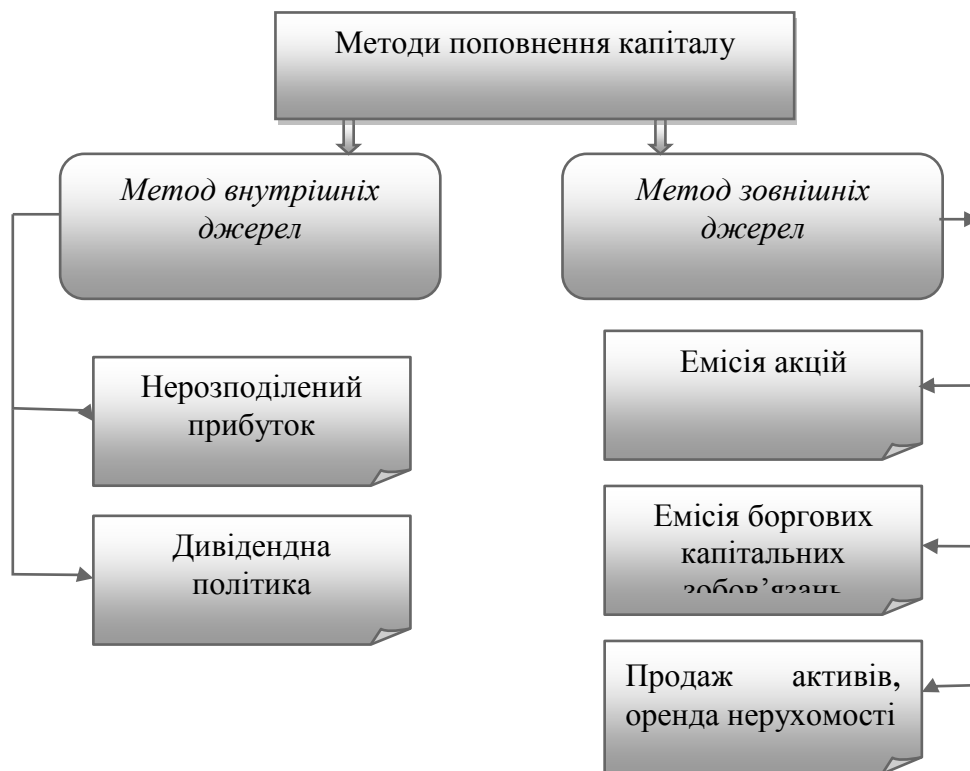

Рис. 1.6. Методи управління власним капіталом банку

Такий підхід до нарощування капітальної бази не розширює коло власників, а отже, дозволяє зберегти існуючу систему контролю за діяльністю

банку і уникнути зниження дохідності акцій внаслідок збільшення їх кількості в обігу.

Чистий прибуток, що залишився в розпорядженні банку після виплати податків, може бути спрямований на виконання двох основних завдань: 1) забезпечення певного рівня дивідендних виплат акціонерам; 2) достатнє фінансування діяльності банку.

Отже, дивідендна політика банку справляє значний вплив на можливості розширення капітальної бази за рахунок внутрішніх джерел.

Завдання менеджменту полягає у визначенні оптимального співвідношення між величиною прибутку, що спрямовується на поповнення капіталу, та розміром дивідендних виплат акціонерам банку. Низький рівень дивідендів призводить до зниження ринкової вартості акцій банку та спонукає власників до їх продажу, що означає відплив акціонерного капіталу з банку. Така дивідендна політика не заохочує потенційних акціонерів і може створити проблеми при залученні капіталу в майбутньому, оскільки акції з низькими дивідендами не матимуть попиту на ринку.

Високий рівень дивідендних виплат приваблює акціонерів, але сповільнює процес накопичення капіталу. Це стримує зростання обсягу активних операцій, які генерують доходи банку, та підвищує загальний рівень ризику. Зниження надійності банку також може стати причиною відпливу капіталу через продаж акціонерами своїх акцій, які стають надто ризикованими. Дивідендна політика впливає не лише на внутрішні джерела поповнення капіталу, а й на зовнішні, адже можливості додаткового залучення капіталу значною мірою визначаються розміром дивідендів [60].

Оптимальною дивідендною політикою є така, яка максимізує ринкову вартість акцій банку. Дохідність акцій банку має бути не нижчою за дохідність інших видів інвестицій з таким самим рівнем ризику. У розвинених країнах середній рівень дохідності банківських акцій становить 14-17%.

Одним із важливих факторів впливу на можливості банку залучати капітал у майбутньому є стабільність дивідендної політики. Для підтримання стабільного рівня дивідендних виплат банки останнім часом дедалі більшу частину своїх прибутків спрямовують саме на виплату дивідендів за акціями. Це пов'язано як з підвищенням вимог з боку акціонерів, так і з тенденцією загального зниження дохідності банківської діяльності. Так, банками США протягом останнього десятиріччя близько 80% одержаного чистого прибутку було спрямовано на виплату дивідендів. Таке становище спонукає менеджерів банків до пошуку зовнішніх джерел поповнення капіталу [39]. Переваги та недоліки внутрішніх джерел поповнення капіталу подано у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки внутрішніх джерел поповнення капіталу

Переваги	Недоліки
незалежність від кон'юнктури ринку; немає витрат із залучення капіталу зовні	повне оподаткування, оскільки на поповнення капіталу спрямовується чистий прибуток після виплати всіх податків
простота застосування, оскільки кошти просто переводяться з одного бухгалтерського рахунку на інший	виникнення проблеми зменшення дивідендів
немає загрози втрати контролю над банком з боку акціонерів	повільне нарощування капіталу

Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел можливо здійснюватися кількома способами:

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія капітальних боргових зобов'язань (субординований борг);
- 3) продаж активів та оренда нерухомості.

Менеджмент банку вдається до зовнішніх джерел зростання капітальної бази в разі, коли потрібно забезпечити швидке отримання великих обсягів

коштів. Наприклад, в умовах гіперінфляції капітал банків швидко знецінюється і прибутку може не вистачити навіть на компенсацію втрат. Якщо органами банківського нагляду переглянуті норми достатності капіталу, то перед менеджментом банку постає завдання швидко й істотно наростити капітал, що можливо лише за рахунок зовнішніх джерел. Така ситуація відбувалася в Україні в 1997-1999 роках, а у зв'язку з фінансовою кризою 1998 р. проблема нарощування капітальної бази банків значно загострилася [39].

Найпопулярнішим зовнішнім джерелом є емісія звичайних та привілейованих акцій. Випуск та розміщення на ринку акцій банку – це найдорожчий з погляду вартості спосіб нарощування капіталу. Така процедура пов'язана з високими витратами та супроводжується значним ризиком, який пов'язаний з можливим зниженням прибутку на одну акцію та втрати контролю над банком з боку акціонерів. Якщо емісія акцій значна і акціонери не в змозі викупити всі нові акції, то перед банками постає загроза зміни власників через концентрацію контрольного пакета акцій. Водночас розширення кола акціонерів створює сприятливі умови для залучення додаткових коштів у майбутньому.

Плануючи емісію акцій, менеджмент банку повинні зважити свої можливості й оцінити, чи буде забезпечено достатній рівень прибутковості для підтримки стабільного рівня дивідендів. Якщо цього досягти не вдається, то акції банку знецінюються. Законодавством більшості країн передбачено державної реєстрації емісії цінних паперів, до яких належать і банківські акції. У реєстрації може бути відмовлено, якщо виявлено фінансові зловживання та махінації, прострочені борги перед бюджетом та кредиторами, збиткову діяльність. Цей порядок діє і в Україні. Так що не всі банки мають доступ до такого джерела поповнення капіталу як емісія акцій [39].

Капітальні боргові зобов'язання є довгостроковими позиковими коштами, вкладеними в банк зовнішніми інвесторами. Емісія може проводитись у формі випуску в обіг довгострокових цінних паперів або боргових зобов'язань.

Передбачається, що такі зобов'язання банку мають характер субординованих, тобто в разі банкрутства вони є другорядними порівняно із зобов'язаннями перед вкладниками, але мають пріоритет перед акціонерами у разі встановлення порядковості виплат. Хоча за своєю економічною природою субординовані зобов'язання для банку – позикові кошти, які зрештою потрібно буде повертати власникам, проте з огляду на достатньо тривалий період їх використання та можливість обміну на акції банку такі кошти прирівнюються до власних. Крім того, банки можуть користуватися цим джерелом необмежено довго, погашаючи попередній борг за рахунок нової емісії [39].

Субординовані зобов'язання менш ризикові, ніж акції банку, тому мають нижчий рівень дохідності. Для банку це дешевшим джерелом поповнення капіталу порівняно з емісією акцій. Здебільшого капітальні зобов'язання випускаються на 10-15 років під фіксовану ставку, або на дисконтній основі, коли дохід забезпечується за рахунок зростання їх курсової вартості. Субординовані зобов'язання можуть бути конвертованими, коли умовами випуску передбачається можливість їх обміну на акції банку в майбутньому. Конвертованість підвищує привабливість таких зобов'язань, оскільки надає право придбання акцій у найвигідніший момент.

Банки також можуть вдаватися до емісії цінних паперів, погашення яких здійснюється лише через обмін на акції. Привабливість для банку такого способу нарощування капіталу визначається правилами оподаткування, коли процентні виплати за таким боргом відносяться на витрати банку і не оподатковуються. Але не всі банки можуть скористатися таким джерелом поповнення капіталу, оскільки доступність його значною мірою впливає із банківського законодавства конкретної країни. Вітчизняні комерційні банки мають право випускати облігації лише за умови сплати всіх випущених ними акцій, але багато банків не можуть довести статутні капітали до мінімальних

розмірів. Отже, банківські облігації в Україні не набули великого поширення і не можуть розглядатися як реальне джерело формування ресурсів банку.

Слід зауважити, що і в розвинених країнах з потужними фінансовими ринками субординовані зобов'язання становлять відносно незначну частину банківського капіталу. Таким джерелом з успіхом можуть користуватися лише великі за розмірами банки, які мають довіру інвесторів. Більшість дилерів з операцій із цінними паперами відмовляються мати справу з емісіями невеликих банків через високі видатки та ризик.

Перевага методу поповнення капіталу випуском субординованих зобов'язань полягає в підвищенні показників прибутковості на одну акцію за умови, що отримані таким чином ресурси приносять дохід, який перевищує процентні виплати за ними. Але цей спосіб формування капіталу зменшує стійкість банку (співвідношення власних та залучених коштів) і підвищує ризик, що може негативно вплинути на ціну акцій банку [39].

Для поповнення капіталу та одержання значних грошових коштів банки вдаються до проведення таких фінансових операцій як продаж активів, зокрема будівель, споруд, офісів, котрі належать банку, з одночасною довгостроковою їх орендою у нових власників. Такі операції стають успішними в умовах, коли через інфляцію ринкова вартість майна зростає, а законодавством дозволена прискорена амортизація нерухомості. Частіше в банках створюються резерви переоцінювання основних засобів для покриття різниці між їх ринковою та балансовою вартістю. На суму дооцінки активів випускаються акції, які безкоштовно розміщуються між акціонерами банку, збільшуючи частку їх власності. Така операція капіталізації резервів і дооцінювання активів називається бонусною емісією. Вона збільшує розмір капіталу, не розпорошуючи власності і не підвищуючи ризику втрати контролю над банком з боку акціонерів.

Вибір способу залучення капіталу із зовнішніх джерел має базуватися на результатах глибокого фінансового аналізу альтернативних варіантів та їх потенціального впливу на розмір прибутку в розрахунку на акцію.

Менеджменту банку необхідно взяти до уваги відносну вартість та ризик, пов'язаний з кожним джерелом, методи державного регулювання й доступність, а також оцінити довгострокові перспективи та наслідки. Для вітчизняних банків емісія акцій – фактично єдине зовнішнє джерело поповнення капіталу.

Перевагами цього способу є можливість швидко одержати значні суми грошових коштів, а також поліпшити позиції банку щодо залучення коштів у майбутньому.

Але такий підхід має ряд істотних недоліків, які слід брати до уваги:

- висока вартість;
- труднощі розміщення акцій на ринку;
- значне зростання ризику зниження доходів на одну акцію;
- послаблення контролю за банком з боку акціонерів, якщо вони не зможуть самі викупити всі акції нової емісії.

Вибір найбільш перспективних методів нарощення власного капіталу банків необхідно здійснювати з урахуванням таких чинників:

- умов та середовища функціонування національної банківської системи в економіці країни;
- перспектив та ризиків використання цих методів за умов економічної нестабільності;
- прав та інтересів наявних та потенційних акціонерів банків;
- ринкових умов (здатності ринку поглинути нову емісію акцій або капітальних зобов'язань банків);
- прогнозування майбутнього прибутку банку;
- доступність кожного конкретного джерела нарощення капіталу;

- відносних витрат на залучення конкретного джерела поповнення капіталу;
- умов оподаткування операцій з нарощування власного капіталу;
- обмежень щодо залучення окремих джерел власного капіталу банків, передбачених чинним законодавством або регулятором [63].

Вітчизняні банки відчують дедалі більшу потребу в збільшенні обсягів капіталу, особливо після прийняття відповідних постанов НБУ, тому планування перспектив розвитку капітальної бази розглядається як одне з основних завдань менеджменту.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВЛАСНИХ КОШТІВ В ПАТ КБ «ПРИВАТБАНКУ»

2.1. Загальний аналіз капіталу КБ «Приватбанк»

Перш ніж оцінити зміни у власному капіталі КБ «Приватбанку» слід дослідити загальну тенденцію, що склалася у банківській системі.

З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу банківської системи України протягом 2016 року збільшився на 19,4% та станом на 01.01.2017 р. склав 123,78 млрд. грн. Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.01.2017 р. є дещо вищою за граничний мінімум (10%) та складає 13% (рис. 2.1).

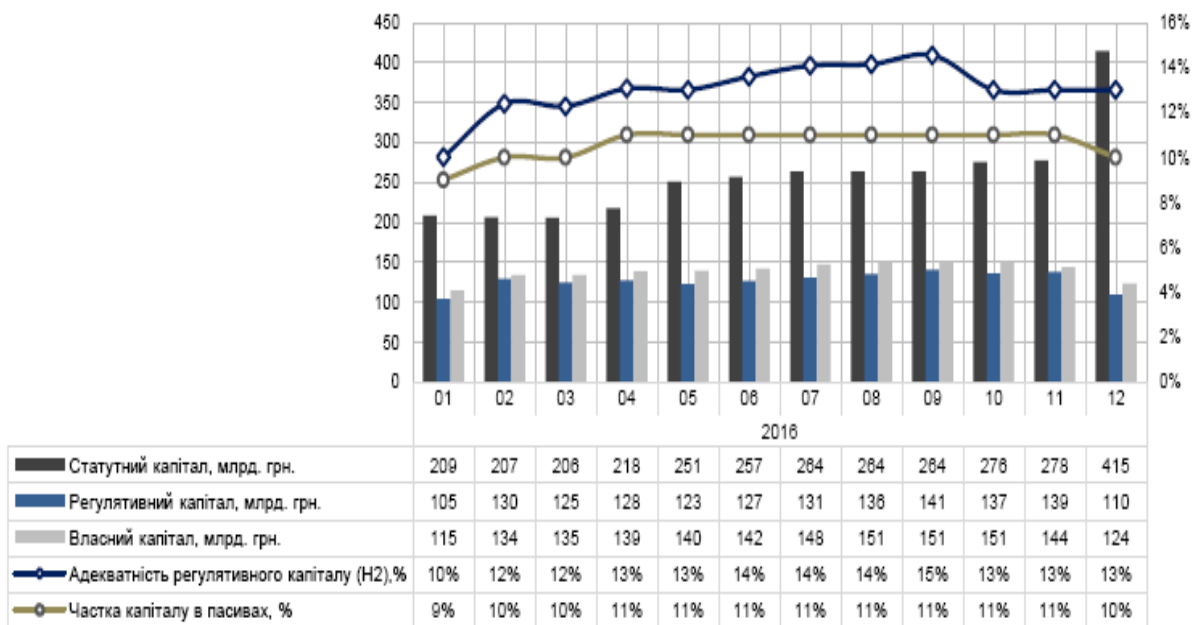

Рис. 2.1. Динаміка основних показників власного капіталу банків України

[3]

Протягом 2016 року 43 банківські установи, у тому числі й КБ «Приватбанк» збільшили статутний капітал на загальну суму 105,72 млрд. грн. (табл. 2.1). Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу.

Таблиця 2.1

Динаміка статутного капіталу за ПАТ КБ «Приватбанком» та іншими державними банками України

№	Назва банку	01.01.2016	01.01.2017	Зміна за 2016 р.
<i>Банки з державною часткою</i>				
1	ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	21 256	50 695	29 438
2	АТ «Укресімбанк»	21 689	31 008	9 319
3	АТ «ОЩАДБАНК»	29 901	34 857	4 956
4	Укр.банк реконстр.та розв.	118	120	2

Заснований у 1992 році, комерційний банк ПриватБанк є лідером банківського ринку країни. За даними дослідження GFK Ukraine у III кварталі 2017 року з нами співпрацюють 51,6% українців – фізичних осіб старше 16 років. Вважають основним банком 42,5% користувачів банківських послуг – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних за нами двадцяти трьох банках разом взятих.

Серед корпоративних клієнтів у 2017 році цей показник для ПриватБанку становить:

- юридичні особи: 58,4% співпрацюють, а 33,6% вважають своїм основним банком;
- суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи (СПД ФО): 73,2% співпрацюють, 65,6% вважають своїм основним банком.

Протягом 2016-початком 2017 року в ПАТ «Приватбанк» було відзначено незначне збільшення розміру власного капіталу банку (рис.2.2).

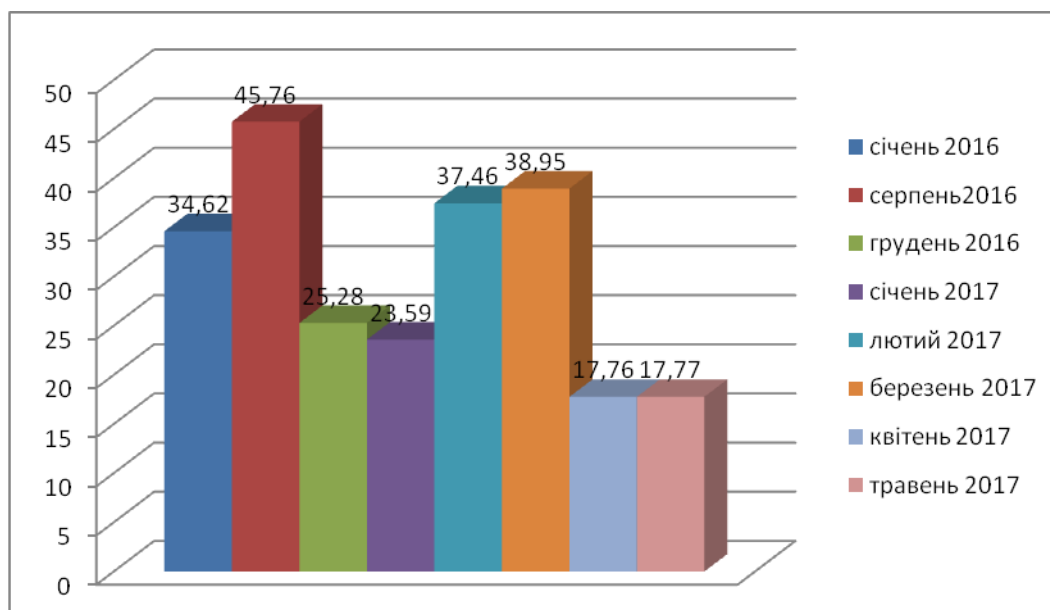

Рис. 2.2. Загальний приріст власного капіталу ПАТ «Приватбанку» протягом 2016 - початком 2017 року [47]

Згідно інформації асоціації українських банків [36] ПАТ «Приватбанк» є лідером серед найбільших банків України щодо розміру власного капіталу банку (табл. 2.2). Це є свідченням надійності банку та його підвищеної платоспроможності.

Таблиця 2.2

Місце ПАТ «Приватбанку» за розміром власного капіталу серед найбільших банків України [47]

№ з/п	Найменування банку	Капітал (млн. грн.)	Приріст, %
1	Приватбанк	17 769.56	+0,06 %
2	Райффайзен Банк Аваль	8 097.95	-21,92 %
3	Альфа-Банк	3 278.45	+3,71 %
4	Інг банк України	3 003.78	+1,16 %
5	ОТП банк	2 698.40	+0,33 %
6	Укрсоцбанк UniCredit Bank	2 507.99	-1,37 %

Оскільки наприкінці 2016 року ПАТ КБ «Приватбанк» було націоналізовано, аналіз капіталу банку здійснюватиметься за даними перших трьох кварталів 2017 року.

Аналіз власного капіталу банку являє собою складне, комплексне завдання, під час розв'язання якого слід враховувати не лише загальний фінансовий стан банку та його діяльність, а й проаналізувати кон'юнктуру ринку банківських операцій і послуг, економічний стан учасників (акціонерів) банку та його клієнтів. Тому, щоб дати більш детальну оцінку стану власного капіталу ПАТ «Приватбанку», у процесі його аналізу слід дотримуватись, зокрема, таких основних положень.

1. На стан та перспективи формування власного капіталу банку суттєво впливає зовнішнє середовище, в якому він функціонує, зокрема стан, в якому перебуває економіка країни. Збиткова діяльність більшості суб'єктів господарювання, наприклад, зменшує можливості банків збільшувати розміри статутного капіталу за рахунок додаткової емісії акцій, змушує шукати інші джерела ресурсів, зокрема залучати кошти на умовах субординованого боргу.

2. Доцільно враховувати стратегію і тактику ПАТ «Приватбанку», яких він дотримується, здійснюючи банківські операції і надаючи послуги. Зокрема, великим банкам, до яких належить ПАТ «Приватбанку» за інших рівних умов, легше у разі необхідності залучити додаткові ресурси.

3. Необхідно враховувати вид банку, класифікованого, зокрема, за такими ознаками: форма власності; коло виконуваних операцій; організаційно-правова форма діяльності; сектор ринку, де функціонує банк.

4. В аналізі слід керуватися вимогами чинного законодавства, зокрема нормами, що регулюють формування статутного капіталу, резервного капіталу та інших фондів і резервів, а також враховувати порядок оподаткування прибутку юридичних осіб та доходів фізичних осіб.

5. Необхідно використовувати економічні нормативи, які застосовують при регулюванні діяльності банків органи банківського регулювання та нагляду. НБУ встановлює спеціальні значення економічних нормативів для певного виду діяльності банків.

6. Слід враховувати функціональне призначення власного капіталу. Незначна питома вага власного капіталу у сукупному капіталі пов'язана насамперед із тим, що банки у ринковій економіці є фінансовими посередниками. Це дає змогу їм залучати значні грошові кошти та вкладати їх в активи з метою одержання прибутку.

7. Важливо під час аналізу власного капіталу визначити вартість окремих його складових елементів, а потім порівняти із вартістю залученого та позиченого капіталу. Зокрема, існує думка, що власний капітал є безплатним джерелом банківських ресурсів. Однак це не відповідає дійсності. Так, вартість статутного капіталу від випуску звичайних акцій базується на трьох чинниках: розмірі дивідендів, темпах приросту дивідендів та на ринковій ціні простих акцій. Вважається також, що вартість власного капіталу за рахунок нерозподілених прибутків така сама, як і вартість випуску звичайних акцій, тільки без поправки на витрати на емісію.

8. У процесі аналізу власного капіталу банку виходячи з його цілей, слід використовувати методи всіх видів фінансового аналізу. Зокрема, вивчення власного капіталу слід починати з аналізу складових його елементів, порівняти їх із показником сукупного власного капіталу за їх питомою вагою. Кількісний аналіз структури власного капіталу банку слід здійснювати у динаміці, щоб відстежувати зміну в його структурі за період, що аналізується, та визначити тенденції розвитку. Важливо порівняти структуру власного капіталу конкретного банку з аналогічними показниками інших банків або із середньо-банківськими.

9. Здійснюючи аналіз власного капіталу банку, потрібно чітко розуміти його суть, а також враховувати класифікацію власного капіталу за різними ознаками.

10. Аналізуючи власний капітал, потрібно враховувати існуючі обмеження щодо діяльності банків [2].

Початковим етапом аналізу капіталу банку є визначення співвідношення між власними та залученими коштами, тобто з аналізу структури пасивів КБ «Приватбанку». Для цього побудуємо аналітичну табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз власних і залучених коштів КБ «ПриватБанк» за 2013-2014 роки

Показники	I квартал 2017 р.		III квартал 2017 р.		Відхилення		
	Тис. грн.	Питом а вага, %	Тис. грн.	Питом а вага, %	Абсолютне	Відносне	За структуро ю
Власні кошти	18959413	10,84	20791059	10,60	1831646	9,66	-0,24
Залучені кошти	155970166	89,16	175337470	89,40	19367304	12,42	0,24
Разом	174929579	100	196128529	100,0	21198950	12,12	0,00

Згідно проведеного аналізу структури пасивів ПАТ «Приватбанку» можна зробити наступні висновки.

1. У III кварталі 2017 року, згідно даних табл. 2.13, співвідношення між власним капіталом і залученими коштами складає 10,6% (18 959 413 тис. грн.) і 89,4% (155 970 166 тис. грн.) відповідно. Це є позитивним моментом і загальноприйнятим у банківській практиці.

2. У III кварталі 2017 року в порівнянні з I кварталом 2017 року пасиви балансу збільшилися на 21198950 тис грн., що становить 12,12%. Це є моментом позитивним і свідчить про розширення діяльності банку.

3. Протягом I- III кварталів 2017 року збільшилися власні кошти на 9,66%, а залучені на 12,42%. При цьому темпи приросту залучених коштів

випереджають темпи приросту власних коштів на 2,76%. Це є свідченням того, що банк нарощує як власний капітал, так і збільшує ресурсну базу. Проте, за структурою залучені кошти збільшуються на 0,24%, а власні – зменшуються на 0,24%. Такі структурні зміни негативно впливають на платоспроможність, надійність і захищеність коштів клієнта. При цьому збільшення ресурсного потенціалу банку є моментом позитивним, оскільки сприяє підвищенню можливостей отримання банком додаткової вигоди.

Отримані дані можна представити у вигляді діаграми (рис. 2.3).

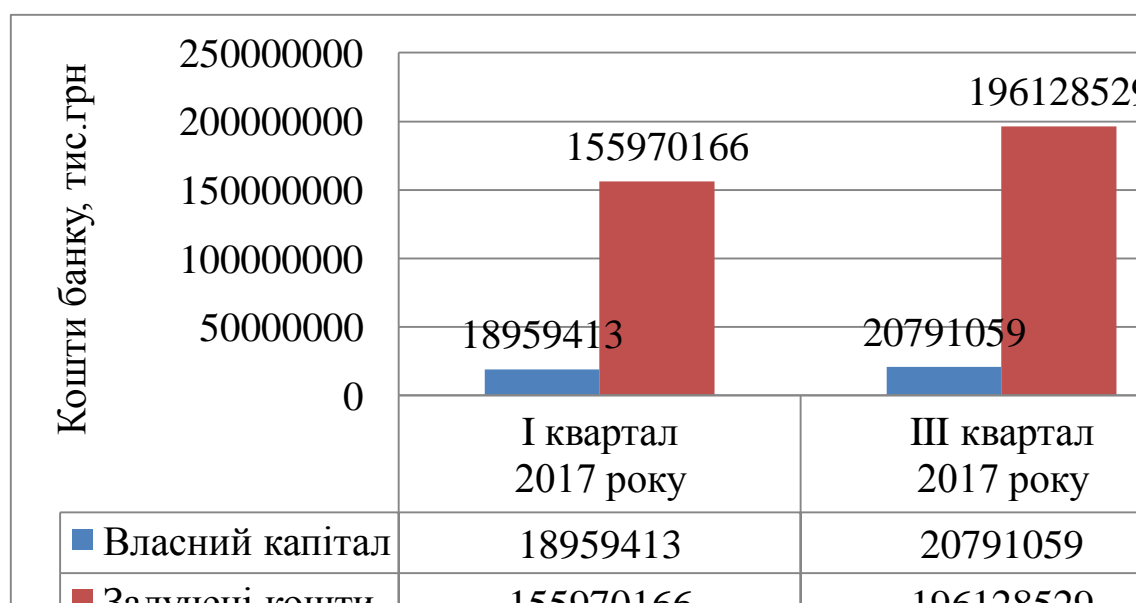

Рис. 2.3. Динаміка змін у власному капіталі та залучених коштах «Приватбанку» за перші квартали 2017 року

Для детальнішого аналізу власного капіталу необхідно скористатися методом коефіцієнтів.

Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використовувався коефіцієнт співвідношення власного капіталу (ВК) та залучених коштів (ЗК):

$$K_1 = \frac{BK}{ЗК} \times 100\%, \quad (2.1)$$

де ВК – власний капітал;

ЗК – залучені кошти.

Порядок розрахунку коефіцієнта K_1 має суттєві недоліки, які знижують його привабливість при проведенні аналізу. До них, зокрема, відносять такі: не враховується рівень ризикованості активів, у які вкладаються банківські ресурси; не беруться до уваги позабалансові зобов'язання банку та пов'язані з ними ризики; не враховується специфіка та призначення складових елементів власного капіталу, а також залучених коштів. Разом з тим цей коефіцієнт показує, скільки власних коштів вистачить для забезпечення надійного зберігання коштів вкладників та кредиторів [13].

Коефіцієнт розрахуємо за даними першого-третього кварталів 2017 року.

$$K_{1,2017_1} = \frac{18959413}{155970166} \times 100\% = 12,16\%;$$
$$K_{1,2017_3} = \frac{20791059}{175337470} \times 100\% = 11,86\%.$$

Також необхідно відзначити, що динаміка розвитку цього коефіцієнту знизилась у 3 кварталі 2017 році у порівнянні з 1 кварталом на 0,3%, але показник ще не набув критичного значення.

Коефіцієнт (K_2), який показує питому вагу капіталу у структурі пасивів – коефіцієнт фінансового важеля, також використовується при аналізі власного капіталу і розраховується за формулою 2.2.

$$K_2 = \frac{BK}{П}, \quad (2.2)$$

де BK – власний капітал,

П – пасиви банку.

Коефіцієнт розрахуємо окремо за даними першого-третього кварталів 2017 року:

$$K_{2017_1} = \frac{18959413}{174929579} \times 100\% = 10,8\%;$$

$$K_{2017_3} = \frac{20791059}{196128529} \times 100\% = 10,6\%.$$

Коефіцієнт фінансового важеля нижче нормативного значення (15-20%), але це є позитивним моментом, бо це свідчить про зниження питомої ваги капіталу банку, а отже надійності та платоспроможності банку. При цьому незначний розмір коефіцієнта та його зниження у третьому кварталі 2017 року свідчить про збільшення ресурсної бази, тобто розширення потенційних можливостей щодо отримання доходів.

Наступний коефіцієнт, який показує питому вагу капіталу у структурі активів й характеризує функціональне призначення капіталу є K_3 розрахований нижче:

$$K_3 = \frac{BK}{A}, \quad (2.3)$$

де BK – власний капітал,

A – активи банку.

$$K_{3,2017_1} = \frac{18959413}{174929579} \times 100\% = 10,8\%;$$

$$K_{3,2017_3} = \frac{20791059}{196128529} \times 100\% = 10,6\%.$$

Значення коефіцієнта допустиме, тобто таке співвідношення є нормою для проведення й розширення активних операцій.

Зазначені вище коефіцієнти характеризують з того чи іншого боку функціональне призначення власного капіталу банку, однак їм властиві недоліки. По-перше, не враховується призначення окремих складових власного капіталу. По-друге, суб'єктивний характер оцінок та висновків, відсутність обґрунтованих та загально визнаних значень перелічених вище коефіцієнтів. По-третє, велика трудомісткість визначення цих коефіцієнтів.

Іншим коефіцієнтом, який слід використовувати при аналізі власного капіталу, є K_4 . (2.4)

$$K_4 = \frac{РВК}{A_p} \times 100 \%, \quad (2.4)$$

де РВК – регулятивний власний капітал,

A_p – загальні активи банку, зменшені на суму створених резервів.

Коефіцієнт K_4 визначає достатність власного регулятивного капіталу, зважаючи при цьому на загальний обсяг банківської діяльності, незалежно від розміру різних видів ризиків. Нормативне значення K_4 повинно було бути не менше 4 %. Зауважимо, що Національний банк України при розрахунку нормативу адекватності основного капіталу K_4 тепер використовує в чисельнику формули замість РВК основний власний капітал банку (капітал 1-го рівня), а в знаменнику загальні активи, зменшені на суму коштів за окремими рахунками, зокрема недосформованого резерву на можливі втрати за кредитними операціями банків.

Розрахуємо коефіцієнт за даними двох періодів:

$$K_{4_{2017-1}} = \frac{14897555 + 1205069 + 592883}{174929579 - 22213160 - 198514 - 1154173} \times 100\% = \frac{16741007}{151363732} \times 100\% = 11,06\%;$$

$$K_{4_{2017-3}} = \frac{18549964}{195429385} \times 100\% = 9,49\%.$$

Розрахувавши ці коефіцієнти, можна побачити, що K_4 у 3 кварталі 2017 році у порівнянні з 1 кварталом 2017 року зменшився на 1,57%, але знаходиться у рамках допустимого значення. Це є момент позитивний, оскільки банк в повному обсязі може захищати інтереси вкладників й акціонерів від незапланованих збитків. При цьому негативна динаміка може позначитися на платоспроможності банку та можливості захищатися від ризиків активних операцій в подальшому.

Залежність банку від його засновників (акціонерів) характеризує наступний коефіцієнт (2.5):

$$K_5 = \frac{СК}{БВК}, \quad (2.5)$$

де СК — сплачений статутний капітал банку,

БВК — балансовий власний капітал банку.

Визначимо фактичні значення коефіцієнта за даними 2013-2014 років в ПАТ КБ «Приватбанку»:

$$K5_{2017-1} = \frac{14897555}{18959413} \times 100\% = 78,58\%;$$

$$K5_{2017-3} = \frac{16352079}{20791059} \times 100\% = 78,64\%.$$

Велика залежність капіталу й роботи банку від засновників є моментом негативним, бо нестабільність у хоча б одного акціонера може призвести до негативних наслідків.

Якісну оцінку власного капіталу банку дає співвідношення:

$$K_6 = \frac{РВК}{БВК}, \quad (2.6)$$

де БВК — балансовий власний капітал, або як іноді його називають бруто-капітал, який містить як відвернений (імобілізований) власний капітал, так і фактичні залишки власного регулятивного капіталу (РВК), які можна використати для здійснення активних операцій. Від'ємне значення РВК свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких приносить дохід, а й про використання залучених та позичкових коштів не за цільовим призначенням.

$$K6_{2017-1} = \frac{16741007}{18959413} \times 100\% = 88,3\%;$$

$$K6_{2017-3} = \frac{18549964}{20791059} \times 100\% = 89,22\%.$$

Цей коефіцієнт у 3 кварталі 2017 року в порівнянні з 1 кварталом 2017 року виріс на 0,91%, що говорить про поліпшення якості капіталу й правильне ведення політики банком.

Наступний коефіцієнт – коефіцієнт захищеності власного капіталу розраховується за формулою 2.7 і показує захищеність власного капіталу:

$$K_7 = \frac{OЗ}{ВК}, \quad (2.7)$$

де ОЗ — основні засоби,

ВК — власний капітал банку.

Коефіцієнт K_7 характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку. Слід враховувати існуючі законодавчі обмеження. Зокрема, банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку (це обмеження не поширюється: на приміщення, в яких розміщуються підрозділи банку, що виконують банківські операції; майно, яке перейшло до банків у власність на підставі реалізації прав заставодержателя; майно набуте банком з метою запобігання збиткам за умови відчуження його банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього).

Розрахуємо показник захищеності власного капіталу у першому-третьому кварталі 2017 року.

$$K_{7_{2017_1}} = \frac{2472214}{18959413} \times 100\% = 13,04\%;$$

$$K_{7_{2017_3}} = \frac{2785166}{20791059} \times 100\% = 13,4\%.$$

Показники коефіцієнту знаходяться у межах нормативного значення (<25%), що є моментом позитивним і характеризує банк як надійний,

стабільний і спроможний захистити від інфляції власний капітал і кошти клієнтів.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності, який розраховується за формулою 2.8:

$$K_8 = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100\%, \quad (2.8)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

ВК — власний капітал банку.

Розрахуємо показник використання власного капіталу у першому- третьому кварталі 2017 р. :

$$K_{8_{2017_1}} = \frac{624232}{18959413} \times 100\% = 3,29\%;$$

$$K_{8_{2017_3}} = \frac{293764}{20791059} \times 100\% = 1,41\%.$$

Зробивши розрахунки цього коефіцієнту, маємо негативну спадаючу тенденцію, а саме зменшення K_8 на 1,88%. Це свідчить про невиконання основної мети відносно ефективності використання капіталу – максимізації, і свідчить про зменшення чистого прибутку банку.

Ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку можна визначити за допомогою коефіцієнта рентабельності статутного капіталу (2.9):

$$K_9 = \frac{\text{ЧП}}{\text{СК}} \times 100\%, \quad (2.9)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

СК — сплачений статутний капітал банку.

Розрахуємо ефективність використання коштів власників капіталу у першому – третьому кварталі 2017 року в ПАТ КБ «Приватбанку»:

$$K_{9_{2017_1}} = \frac{624232}{14897555} \times 100 = 4,19\%;$$

$$K9_{2017_3} = \frac{293764}{16352079} \times 100 = 1,8\%.$$

Зменшення коефіцієнту статутного капіталу на 2,39% є негативним моментом, бо свідчить про нерентабельну політику банку щодо використання і вкладання коштів клієнтів.

Останнім і найголовнішим коефіцієнтом є мультиплікатор капіталу. Він відображає фінансовий важіль або політику в галузі фінансування: вибір джерел формування банківських ресурсів. Визначається за формулою:

Мультиплікатор (М) капіталу обчислюється як відношення суми загальних активів (А) до власного капіталу банку (ВКБ):

$$M = \frac{A}{BK}, \quad (2.10)$$

де М – мультиплікатор;

А - сума загальних активів;

ВК – власний капітал.

Отже, мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Він показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу (тобто коштів власників банку) і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам) [24].

Розрахуємо мультиплікатор власного капіталу у першому- третьому кварталі 2017року:

$$M_{2017_{1кк}} = \frac{174929579}{18959413} = 9,23\text{грн};$$

$$M_{2017_{3кв}} = \frac{196128529}{20791059} = 9,43\text{грн}.$$

Розрахувавши мультиплікатор капіталу, було визначено зростання коефіцієнту у третьому кварталі 2017 році на 0,2 грн., що є негативним моментом, оскільки чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Але простежується й позитивна тенденція, бо чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам.

Графічно динаміку основних показників власного капіталу банку представлено на рис. 2.4.

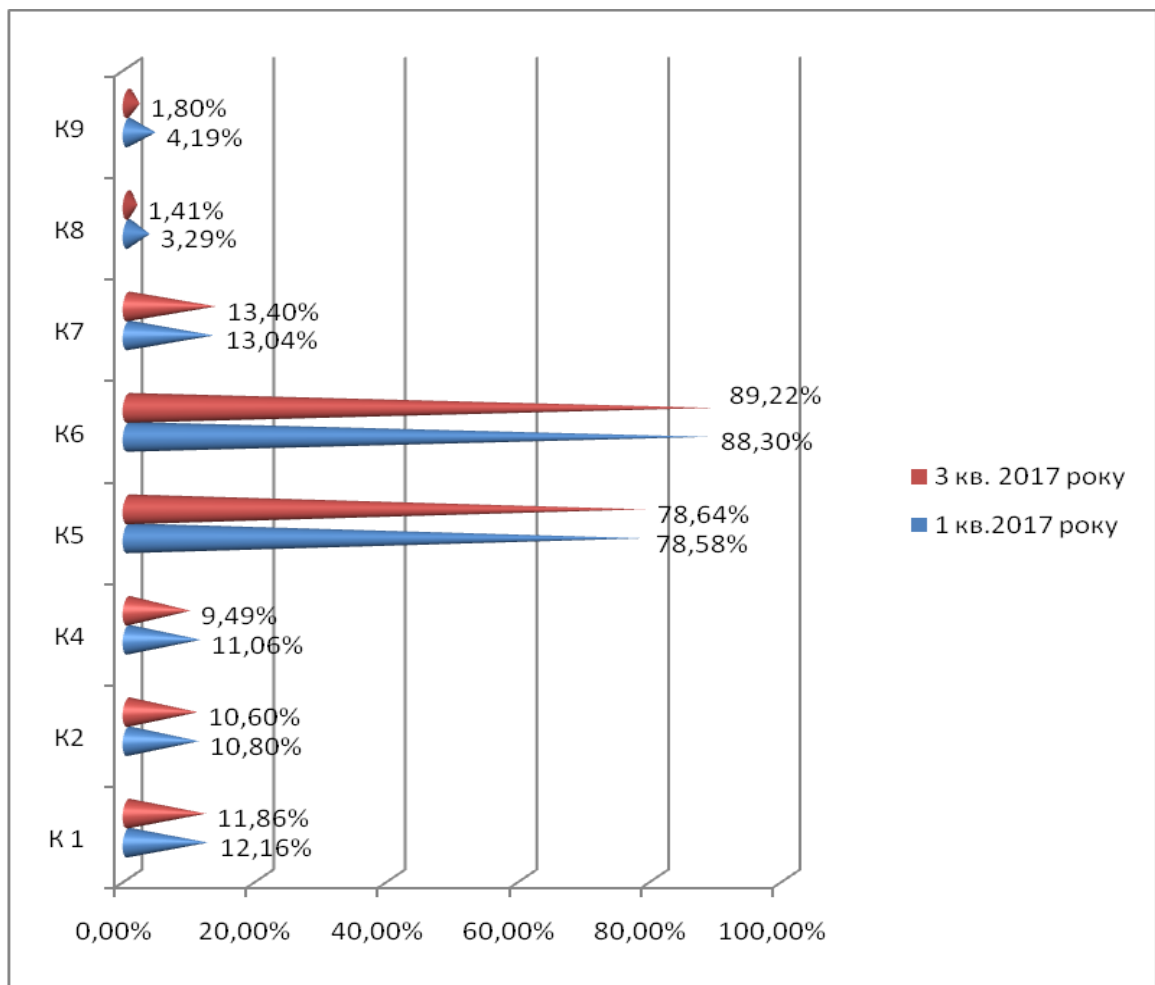

Рис. 2.4. Динаміка основних показників власного капіталу ПАТ КБ «Приватбанку»

Проаналізувавши стан власного капіталу ПАТ КБ «Приватбанку» за 1-3 квартали 2017 року, можна зробити висновок, що всі коефіцієнти були у рамках допустимого значення, а один з найважливіших – коефіцієнт фінансового важеля, в обох періодах свідчить про збільшення ресурсної бази, тобто суми потенціальних доходів, що є моментом позитивним.

Взагалі, протягом досліджуваних періодів ПАТ КБ «Приватбанк» проводив активну політику спрямовану на залучення коштів, тобто збільшення потенційних можливостей для проведення активних операцій.

2.2. Структурний аналіз власних коштів банку

Комплексне дослідження капіталу банку згідно з його структурним складовим дає можливість не тільки оцінити загальну прибутковість «Приватбанку», а й проаналізувати його складові й утворюючі чинники.

Почнемо з аналізу структури пасивів КБ «Приватбанк» у I – III кварталі 2017 року. Для цього побудуємо аналітичну табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз власних коштів КБ «Приватбанк» за I – III квартали 2017 року

Показники	I квартал 2017 р.		III квартал 2017 р.		Відхилення		
	Тис. грн.	Питома вага, %	Тис. грн.	Пито ма вага, %	Абсолютне	Віднос не	За структур ною
1. Сплачений статутний капітал банку	14897555	78,58	16352079	78,65	1454524	9,76	0,07
2. Резерви	1843452	9,72	2197885	10,57	354433	19,23	0,85
3. Нерозподілені прибутки минулих років	2218406	11,70	2241095	10,78	22 689	1,02	-0,92
Разом	18959413	100	20791059	100	1831646	9,66	0,00

На підставі проведеного аналізу структури власних коштів КБ «Приватбанк» за I – III квартали 2017 року, можна зробити наступні висновки:

1. У III кварталі 2017 року в порівнянні з I кварталом 2017 року власний капітал банку збільшився на 1454524 тис. грн., що становить 9,76%. Це є моментом позитивним і сприяє збільшенню стабільності, надійності та платоспроможності банку.

2. У III кварталі 2017 року в порівнянні з I кварталом збільшився нерозподілений прибуток на 22689 тис. грн., тобто на 1,03%. Це є моментом позитивним, так як збільшення прибутку сприяє збільшенню власного капіталу банку.

3. Протягом 1-3 кварталів 2017 року збільшилися резерви на 75998 тис. грн., що становить 6,08 %. Це говорить про відсутність негативних моментів у діяльності Приватбанку і нарощуванню захищеності активних операцій банку. Отже банку слід продовжувати обрану політику щодо формування власного капіталу .

Динаміка основних компонентів власного капіталу ПАТ «Приватбанку» предствлена на рис. 2.5.

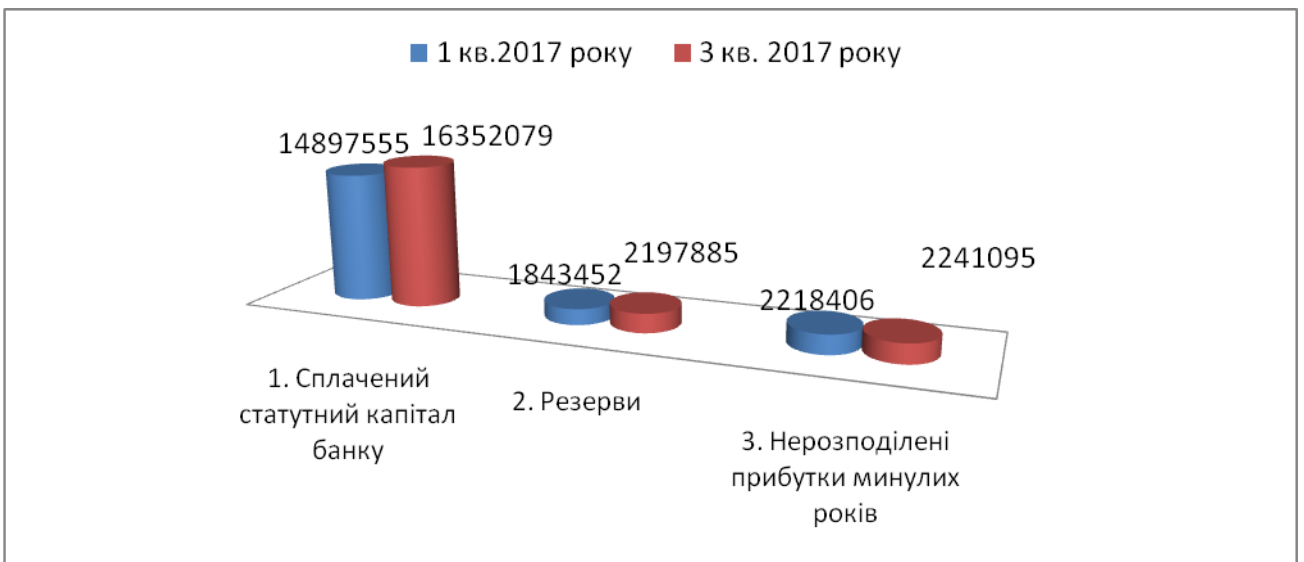

Рис. 2.5. Динаміка основних компонентів власного капіталу ПАТ «Приватбанку»

Наступним етапом аналізу власних коштів банку є проведення порівняльного аналізу власного та статутного капіталу банку за I- III квартали 2017 року (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз статутного і власного капіталу за I- III квартали 2017 року
в ПАТ «Приватбанку»

Показники	I квартал			
	I квартал 2017 р.	III квартал 2017 р.	Відхилення	
			тис. грн.	%
Власний капітал банку, тис. грн.	18 959 413	20 791 059	1 831 646	9,66
Статутний капітал, тис. грн.	14 897 555	16 352 079	1 454 524	9,76
У тому числі акції, викуплені в акціонерів	-	-	-	-
Питома вага статутного капіталу, %	78,58	78,65	0,07	0,09
Валюта балансу, тис. грн.	174929579	196 128 529	21 198 950	12,12
Питома вага статутного капіталу у валюті балансу, %	8,52	8,34	-0,18	-2,10

Динаміка основних показників власного та статутного капіталу представлено на рис. 2.6.

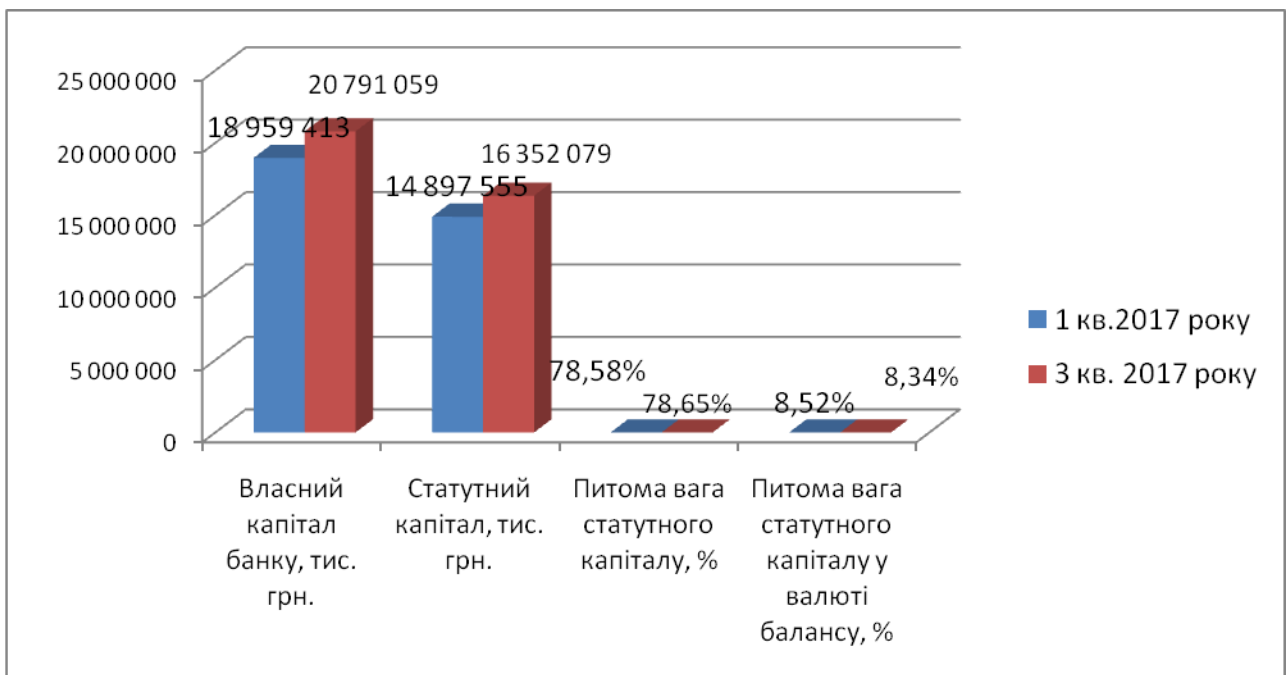

Рис. 2.6. Динаміка статутного та власного капіталів в ПАТ «Приватбанку»

На підставі проведеного порівняльного аналізу власного та статутного капіталу ПАТ КБ «Приватбанк» за 1-3 квартали 2017 року, можна зробити наступні висновки:

1. У 3 кварталі 2017 року в порівнянні з 1 кварталом статутний і власний капітал банку збільшилися на 1454524 тис. грн. і 1831646 тис. грн. , що становить 9,76% і 9,66% відповідно. Це є моментом позитивним, однак заведено вважати, що у процесі функціонування банку його статутний капітал перестає відігравати вирішальне значення як перманентна складова власного банківського капіталу, а відтак його питома вага, за інших рівних умов, в сукупному власному капіталі може залишатися незмінною або незначним чином зростати. У нашому випадку збільшується питома вага й інших елементів власного капіталу банку.

2. Таким чином, збільшення статутного капіталу у структурі власного на 0,07% є моментом позитивним, бо чим більший розмір статутного і власного капіталу, тим фінансово стійкішим вважається банк.

В даний час НБУ розроблена і доведена комерційним банкам для керівництва в їхній поточній діяльності Інструкція «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні» №368. Дана Інструкція адаптована до нових стандартів бухгалтерського обліку і міжнародних вимог по виконанню банком різних економічних нормативів. Перехід банків України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності, а також прийняття даної Інструкції, покликаної підтримувати фінансову стійкість банків через дотримання ними обов'язкових економічних нормативів, забезпечують «прозорість» банківської системи України.

Аналіз виконання банком нормативів по капіталу представимо в табл. 2.6.

Показники діяльності банку за I-III квартали 2017 року

Найменування статті	Норматив не значення	I квартал 2017 року	III квартал 2017 року	Абсолютне відхилення, тис.грн.	Відносне відхилення, %
Регулятивний капітал банку (тис. грн.)	120000-200000	18091034	20959715	2868681,00	15,86
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (%)	не менше 10%	11,71	10,7	-1,01	-8,63

Проаналізувавши дані табл. 2.6 відносно виконання ПАТ «Приватбанком» нормативів НБУ, можна зробити висновки, що всі показники знаходяться у межах нормативних значень. Хоча можна простежити негативну тенденцію змін у показниках банку норматив достатності регулятивного капіталу зменшився на 1,01 п.п., але нормативне значення не порушується. Це свідчить про правильну політику банку щодо формування ресурсної бази, цим банк укріплює свою стабільність.

2.3. Аналіз статутного та регулятивного капіталу банку

Серед компонентів власного капіталу основним і першим щодо порядку формування є статутний капітал банку. Його роль в діяльності банків є визначною, оскільки саме його розмір є пропуском банків на фінансовий ринок України.

Згідно вимогам НБУ мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, збільшено з 120 млн. грн. до 500 млн. грн. З метою виконання

положень Закону, НБУ розроблено графік поступового приведення статутного капіталу у відповідність до вимог, а саме до розміру, не меншого, ніж:

120 мільйонів гривень – до 17 червня 2016 року;

200 мільйонів гривень – до 11 липня 2017 року;

300 мільйонів гривень – до 11 липня 2018 року;

400 мільйонів гривень – до 11 липня 2019 року;

450 мільйонів гривень – до 11 липня 2020 року;

500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року.

Згідно з повідомленнями регулятора, станом на початок 2016 року в Україні функціонувало 19 банківських установ, обсяг статутного капіталу яких був меншим за 120 млн. грн. За підсумком 2016 року кількість таких установ скоротилась до трьох.

Згідно із затвердженим графіком збільшення мінімального статутного капіталу, до 11 липня 2017 року українські банки мають зареєструвати статутний капітал не менший за 200 млн. грн. За підсумком 2016 року кількість банків, обсяг статутного капіталу яких менший за цю позначку, складає 44.

Враховуючи, що не всі банківські установи зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, варто очікувати, що частина установ прийме рішення про об'єднання з іншими гравцями на ринку, або про припинення діяльності та ліквідацію [3].

Статутний капітал ПАТ КБ «Приватбанку» є основним видом банківського капіталу, що оцінюється як вартість вкладів акціонерів банку, внесених з метою формування його активів для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників та кредиторів банку.

Формування статутного капіталу «Приватбанку» здійснюється за рахунок власних коштів засновників, акціонерів (учасників) у грошовій формі в

національній валюті України та у вільно конвертованій іноземній валюті (для нерезидентів).

Всі внески до статутного капіталу обліковуються за номінальною вартістю. Різниця між справедливою та номінальною вартістю внеску враховується у складі додатково внесеного капіталу.

У разі збільшення статутного капіталу за рахунок внесків грошовими коштами в іноземній валюті, величина збільшення Статутного капіталу, внесеного в іноземній валюті, перераховується у функціональну валюту за поточним курсом на дату надходження.

Якщо статутний капітал збільшується за рахунок резервів і нерозподіленого прибутку, то його зміна розподіляється серед існуючих акціонерів пропорційно до їх частки участі в статутному капіталі до проведення збільшення [41].

Статутний капітал являє собою вартість вкладів акціонерів (засновників, учасників) банку, внесених з метою формування його активів для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників та кредиторів банку.

Аналіз статутного капіталу банку слід здійснювати за такими напрямками: формування статутного капіталу під час створення банку; порядок збільшення розміру статутного капіталу; порядок зменшення розміру статутного капіталу.

Процес формування статутного капіталу створюваного банку має ряд особливостей, основними з яких є:

1. Організаційно-правова форма створюваного банку, яка визначає порядок формування статутного капіталу через безпосереднє вкладення інвесторами коштів та майна або залучення через відкриту чи закриту підписку на акції «Приватбанку» створено формі публічного акціонерного товариства відкритого типу, тому його акції пропонуються широкому колу інвесторів, здійснюється публічне розміщення акцій на умовах їх вільного подальшого

обігу. Зазначені акції, як правило, є предметом угод купівлі-продажу на біржовому та позабіржовому ринках.

Статутний капітал банку формується тільки за рахунок власних коштів засновників, акціонерів (учасників) у грошовій формі в національній валюті України та у вільно конвертованій іноземній валюті (для нерезидентів). Забороняється формування статутного капіталу за рахунок бюджетних коштів, якщо такі кошти мають інше цільове призначення, а також коштів, джерела походження яких не підтверджені [2].

Банки можуть продавати акції первинного розміщення за ціною, не нижчою від номінальної вартості. У разі продажу таких акцій інвестору за ціною, вищою, ніж номінальна вартість, виникає емісійна різниця, яка використовується як власний капітал банку.

ПАТ «Приватбанк» може викупувати в акціонера акції – це акції, що були продані, а потім викуплені банком-емітентом та не були повторно випущені ним в обіг або анульовані.

ПАТ «Приватбанк» може викупувати в акціонерів власні акції з наступною метою:

1. наступного перепродажу;
2. розповсюдження серед своїх працівників;
3. анулювання.

Викуплені власні акції обліковуються за фактичною вартістю їх придбання. Облік власних акцій, викуплених у акціонерів, здійснюється на рахунку 5002 «Власні акції банку, які придбані в акціонерів». За цим рахунком акції обліковуються за номіналом. За дебетом рахунку проводяться суми вартості акцій, викуплених у власників. За кредитом проводяться суми знову реалізованих акцій, чи суми фактичного зменшення статутного капіталу.

Проаналізуємо зміни у статутному капіталі банку у розрізі кількості та видів випущених акцій за декілька періодів. Для цього скористаємось даними

примітки 26 до фінансової звітності ПАТ «Приватбанку» за 2017 рік (Додаток А). Номінальна вартість однієї акції на кінець першого кварталу 2017 року становила 230,45 грн., при цьому на кінець третього кварталу номінальна вартість зросла до 252,95 грн.

Таблиця 2.7

Аналіз змін у статутному капіталі ПАТ «Приватбанку»

Рядок	Найменування статті	Кількість акцій в обігу (тис.шт.)	Прості акції	Емісійний дохід	Привілейовані акції	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників)	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Залишок на початок попереднього періоду	64 646	13 545 172	19 709	-	-	13 564 881
2	Випуск нових акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
3	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників) *	-	1 352 383	-	-	-	1 352 383
4	Продаж раніше викуплених власних акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
5	Анульовані раніше викуплені власні акції	-	-	-	-	-	-
6	Залишок на кінець попереднього періоду (залишок на початок звітного періоду)	64 646	14 897 555	19 709	-	-	14 917 264
7	Внески за акціями (паями, частками) нового випуску	-	-	-	-	-	-
8	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників) **	-	1 454 524	-	-	-	1 454 524
9	Продаж раніше викуплених власних акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
10	Анульовані раніше викуплені власні акції	-	-	-	-	-	-
11	Залишок на кінець звітного періоду	64 646	16 352 079	19 709	-	-	16 371 788

Згідно даним табл. 2.7 статутний капітал банку збільшився з 14 917 264 тис. грн. до 16 371 788 тис. грн., тобто на 1454524 тис. грн., або на 9,75%, що є моментом позитивним. При цьому основні зміни відбулися за рахунок капіталізації дивідендів та направлення 1 454 524 тис. грн.

Таким чином слід зазначити що, внаслідок того, що у 2017 році за рішенням Загальних зборів акціонерів статутний капітал було збільшено за рахунок частини отриманого річного прибутку, дивіденди акціонерам не виплачувалися [41]. Також у 2017 році відповідно до рішення керівництва банку був збільшений статутний капітал ПАТ КБ «Приватбанку» шляхом відрахування частини отриманого чистого прибутку за результатами діяльності звітного року.

Наступним етапом аналізу капіталу банку є аналіз регулятивного капіталу. Відповідно до існуючих вимог до капіталу, встановлених Національним банком України, банки повинні утримувати відношення регулятивного капіталу до активів, зважених з урахуванням ризику (норматив достатності капіталу), на рівні, що є вищим за обов'язкове мінімальне значення. Нижче в табл. 2.7 відображено зміни регулятивного капіталу на підставі звітів ПАТ «Приватбанку» (Додаток Б), складених відповідно до Міжнародних бухгалтерських стандартів, який складається з таких компонентів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз регулятивного капіталу ПАТ «Приватбанку»

Компоненти регулятивного капіталу	1 квартал 2017 року, тис. грн.	3 квартал 2017 року, тис. грн.	Відхилення (+, -)	
			абсолютне	відносне
Основний капітал	16 153 906	17 676 271	1 522 365	9,42%
Додатковий капітал	1 427 936	5 470 874	4 042 938	283,13%
Вирахування	1 180 522	1 259 041	78 519	6,65%
Разом регулятивного капіталу	16 401 320	21 888 104	5 486 784	33,45%

У 3 кварталі 2017 року регулятивний капітал банку становив 21 888 104 тис. грн. За 1-3 квартали 2017 рік обсяг регулятивного капіталу банку збільшився на 5 486 784 тис. грн. (на 33,45%). Таке збільшення є позитивним явищем, оскільки збільшує надійність, платоспроможність банку, а отже і його привабливість для клієнтів. Загальна зміна основних компонентів регулятивного капіталу представлена на рис. 2.7.

Такі зміни спричинило три основних фактори: зміна основного та додаткового капіталів та сума відрахувань. За періоди 1-3 кварталів 2017 рр.

сума основного та додаткового капіталів збільшилася на 1522 365 тис. грн. та 4042 938 тис. грн. відповідно.

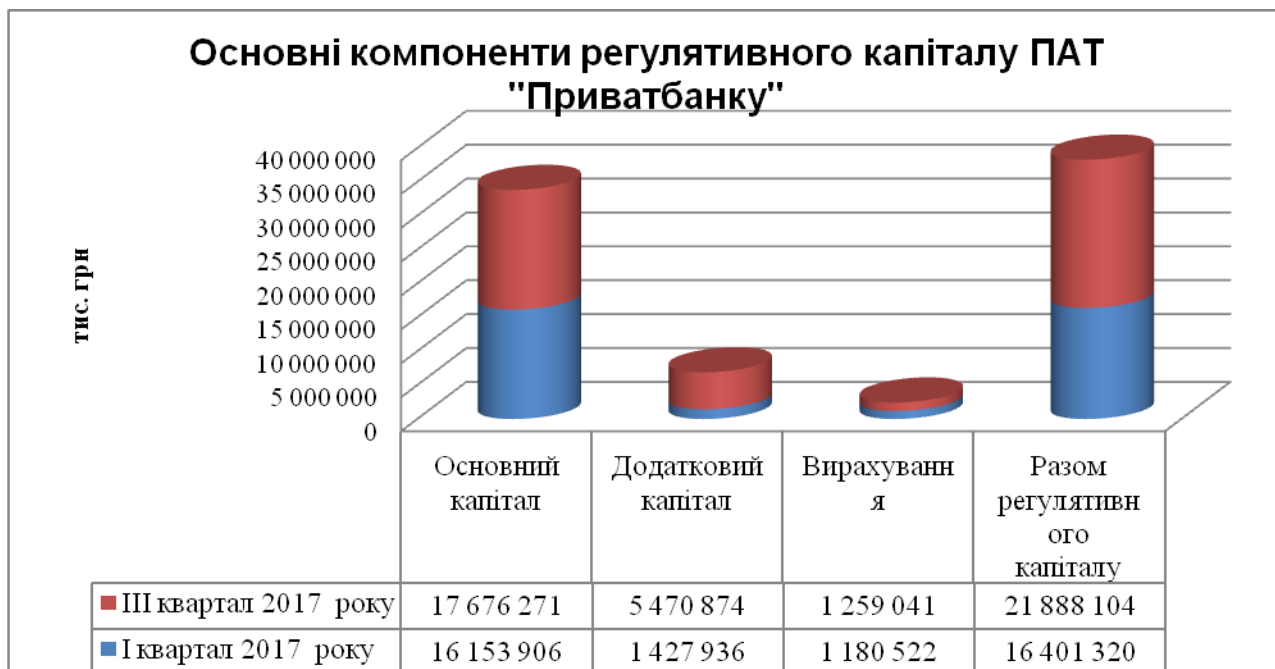

Рис. 2.7. Загальна зміна основних компонентів регулятивного капіталу ПАТ «Приватбанку» за 1-3 квартали 2017 рр.

При цьому сума відрахувань також збільшилася на 78 519 тис. грн. При цьому темпи приросту додаткового капіталу значно випереджують темпи приросту основного капіталу (283,13% та 9,42% відповідно).

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ КОШАМИ БАНКУ

3.1. Капіталізація банків та фактори впливу на неї

В умовах фінансової кризи посилюється й без того жорстка конкурентна боротьба між вітчизняними банками. Гарантом стабільності та платоспроможності окремих банків та банківської системи в цілому є достатній рівень власного капіталу банків. Його особливістю в банківському секторі економіки є здатність захищати інтереси вкладників та кредиторів. Саме від повноти реалізації цієї функції залежить надійність банківської системи та привабливість банків для клієнтів та інвесторів [55].

Проблема недостатньої капіталізації стала особливо актуальною в умовах фінансової кризи для фінансового сектору економіки усього світу. Для українського банківського і фінансового сектору, що завжди відчували гострий дефіцит капіталу, вона набула виключно важливого значення [43].

Банки зацікавлені в підтриманні показників достатності капіталу вище мінімально встановлених значень. До основних причин таких дій належать (рис. 3.1).

1. Конкурентоспроможність. Наявність додаткового (понад мінімально встановлений рівень) капіталу позитивно впливає на їх рейтинг, який присвоюють рейтингові агентства. У зв'язку з цим багато банків, активно працюючих на міжнародних ринках, підтримують розмір показника достатності капіталу на рівні, вищому за рівень мінімальних вимог відповідно до першого компонента Базеля II [5].

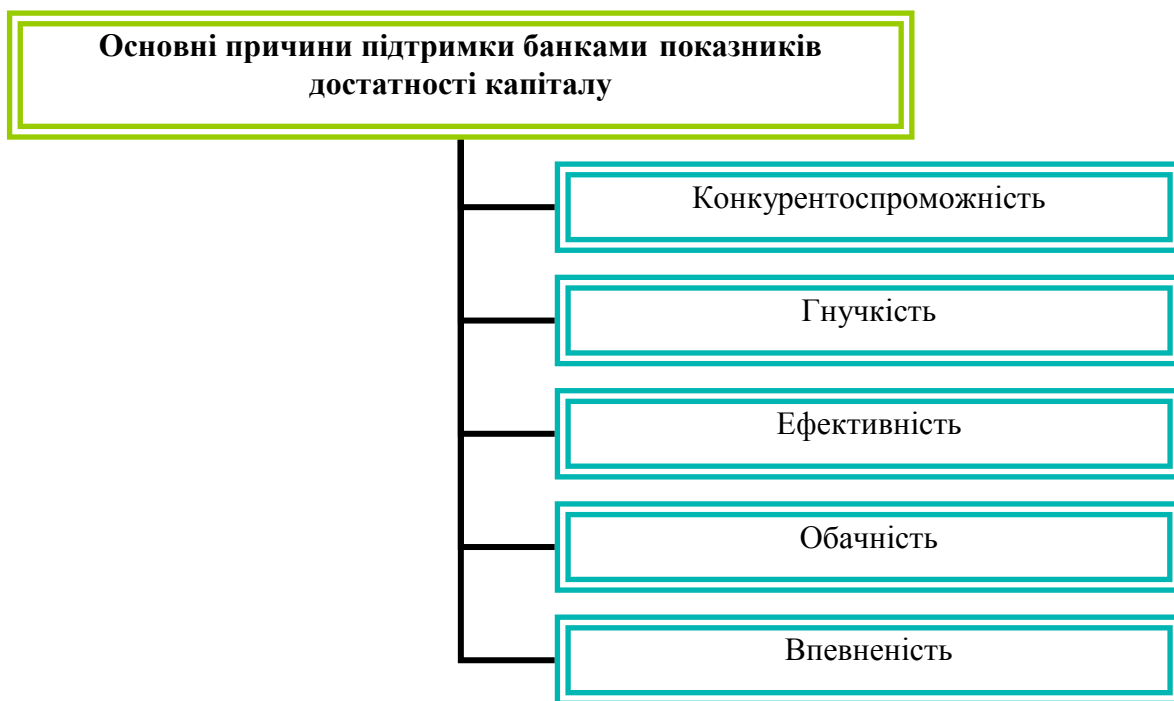

Рис. 3.1. Основні причини підтримки банками показників достатності капіталу

2. Гнучкість. Зміни макроекономічної ситуації, виду і масштабу діяльності можуть спричинити коливання розміру капіталу. Циклічний розвиток ринку й економічної ситуації також може вплинути на розмір показника достатності капіталу. Щоб зберегти гнучкість і протистояти таким змінам, банк повинен підтримувати капітал на рівні, вище мінімально встановленого.

3. Ефективність. Залучення додаткового капіталу може виявитися дуже витратним для банку, що особливо актуальне у випадках, якщо таке залучення потрібно здійснити в стислі терміни або за несприятливих ринкових умов.

4. Обачність. Зниження показника достатності капіталу нижче мінімально встановленого рівня означає порушення закону, у зв'язку з чим наглядові органи повинні негайно вжити коригуючих заходів. Така ситуація надзвичайно серйозна, що може мати як короткострокові, так і довгострокові фінансові наслідки, які варто завчасно унеможливити.

5. Впевненість. Існують ризики як специфічні для окремого банку, так і ризики загального характеру, пов'язані з поточним рівнем економічного розвитку, які не були своєчасно виявлені і можуть бути для банку неприємним сюрпризом. Підтримуючи капітал на рівні вище мінімально встановленого, банк може захистити себе від впливу чинників, не врахованих першим компонентом Базеля II або внутрішньобанківською стратегією управління достатністю капіталу [15].

На сьогодні можна констатувати, що в економічній літературі не подано однозначного тлумачення терміна «капіталізація». Так, у Фінансово-економічному словнику під редакцією А.Г. Завгороднього та Г.Л. Вознюка розглянуто сутність цього поняття з трьох точок зору: «Капіталізація – це, по-перше, перетворення доданої вартості (нерозподіленого прибутку) на капітал; по-друге, процес формування фіктивного капіталу у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів; по-третє, процес реалізації майна підприємства з метою збільшення грошового капіталу» [22, стор. 250]. До того ж у ньому наведено окремо визначення капіталізації прибутку, процентів і ринку. На думку Ткачука Н.М., викликає певний інтерес дефініція «капіталізація прибутку», в якій це поняття тлумачиться як «перетворення прибутку на капітал» і «метод оцінювання вартості підприємства чи майна за величиною доходу, який воно забезпечує» [56], що можна використати у банківській діяльності. Аналогічне трактування подають укладачі Енциклопедії банківської справи [19].

У фінансовому словнику під редакцією А.А. Благодатіна, А.М. Лозовського і Б.А. Райзбера подано таке тлумачення капіталізації: «1) спосіб розподілу, використання прибутку, відповідно до якого весь прибуток або його частина спрямовується на розвиток підприємства, а не виплачується власникам; 2) спосіб збільшення статутного капіталу шляхом перерозподілу власного капіталу підприємства» [58, стор. 137]. Крім того, дається визначення капіталізації процентів як «нарахування відсотків на відсотки, що в банківській

практиці є по суті нарахуванням за формулою складних відсотків», капіталізації ринкової як «оцінки ринкової вартості акціонерного товариства» та капіталізації надмірної як «наявності значних обсягів капіталу, що перевищують потреби в ньому для нормального функціонування підприємства» [58].

Досить цікавою з даного питання є позиція Т.В. Момот, яка у своїй праці «Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології» відзначає: «Згідно прийнятої у світовій практиці термінології капіталізацію можна розуміти, як: 1) перетворення доходу у вартість; 2) структуру капіталу підприємства; 3) визнання окремої статті витрат приростом капітальних активів, а не витратами звітного періоду». Українським відповідником тлумачення суті поняття «капіталізація» є визначення вартості об'єкта оцінки на підставі очікуваного доходу від його використання.

Капіталізація може здійснюватися із застосуванням ставки капіталізації (пряма капіталізація) або ставки дисконту (непряма капіталізація чи дисконтування)» [33, стор. 190].

Не вдаючись до подальшого детального висвітлення поглядів різних вчених щодо поняття «капіталізація», зазначимо, що загалом воно розглядається з трьох основних позицій, зокрема (рис. 3.2), як:

Рис. 3.2. Основні позиції, з яких розглядається поняття «капіталізація»

1) метод оцінки вартості майна підприємства, фірми за розміром доходу, прибутку, який вони приносять [19];

2) спрямування частини прибутку на збільшення власного капіталу банку (реінвестування чистого прибутку) [19, стор. 144];

3) спосіб збільшення статутного капіталу шляхом перерозподілу власного капіталу [58, стор. 137].

Цілком очевидно, що такі позиції повною мірою характеризують процес капіталізації як фінансове явище, що відокремлене від реального ринкового механізму функціонування економіки.

Хоча, по суті, капіталізація є реальним процесом формування додаткової вартості, що має фінансову складову, взаємодіє з нею, але не зводиться лише до неї [25]. Так, вчені В.М. Геєць і А.А. Гриценко наголошують, що “капіталізація утворює сутність процесу ринкової трансформації і пов’язана з перетворенням існуючих факторів виробництва у капітал, а потім уже на цій основі знаходять своє місце процеси фінансової капіталізації” [25, стор. 8].

На думку Ткачука Н.М. [56], економічна сутність капіталізації тісно пов’язана безпосередньо з головною сутністю капіталу як вартості, що забезпечує формування додаткової вартості. Нагадаємо, що капітал банку – це частина банківських ресурсів, які спрямовані в оборот і є сукупністю власних, залучених та позичених коштів, що перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних та фінансових активів у грошовій формі й здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку. Роль і значення капіталу банку у функціонуванні банківської системи та економіки країни найбільшою мірою виявляються у функціях, які він виконує: капіталізація економічних відносин, економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності.

На думку Ткачука Н.М. [56], саме функція капіталізації економічних відносин закладає основи поняття капіталізації банку, оскільки перетворення

банками вільних грошових коштів на позичковий капітал із подальшим його спрямуванням у виробничу та підприємницьку діяльність забезпечує реалізацію принципу їхнього самозростання. Інакше кажучи, наявні грошові ресурси спрямовуються банками в оборот, чим і забезпечуються формування й отримання додаткової вартості. Лише у процесі функціонального споживання суб'єктами ринку гроші збільшують свою вартість і реалізують себе як капітал. Банку-кредитору повертається реалізований капітал, тобто величина, що несе не тільки авансовану, а й нарощену вартість. Саме таким чином самозростання грошей як капіталу зумовлює реальний розвиток капіталізації економічних відносин між суб'єктами господарювання в ринковому середовищі та трансформацію банківського капіталу в капітал реального сектора економіки зі зворотним процесом.

Отже, економічну сутність капіталізації формують юридичні відносини власності щодо перетворення різних матеріальних, нематеріальних ресурсів у вартість, здатну в процесі самозростання приносити додаткову вартість. Водночас, у процесі капіталізації важливе значення мають й економічні відносини між різними суб'єктами ринкового середовища щодо створення, оцінювання й використання їхніх ресурсів та капіталу в процесі формування додаткової вартості.

Тому капіталізацію доцільно досліджувати і як процес використання доданої вартості для нарощення капітальних потужностей суб'єктів ринку, і як критерій визначення ринкової вартості їхніх акцій чи власного капіталу.

Вищезазначене підтверджує, що капіталізація є багатофункціональним показником, який може використовуватися в системі управління для розв'язання різних завдань та відповідно впливати на їх розвиток. Загалом показники капіталізації характеризують процес перетворення наявних ресурсів у вартість, що приносить додану вартість. У розвинутих країнах збільшення капіталізації економічних суб'єктів розглядається в контексті зростання їх

ринкової вартості й тісно пов'язується з рівнем конкурентоспроможністю. Крім того, капіталізація є багаторівневим процесом, який охоплює всю економіку, модифікується на відповідних рівнях, реалізується в різних сферах, ринках, формах і галузях діяльності.

Дослідження, проведені вченими показали, що недостатня капіталізація вітчизняних банків склалася під впливом двох груп факторів: зовнішніх та внутрішніх (рис. 3.3.)

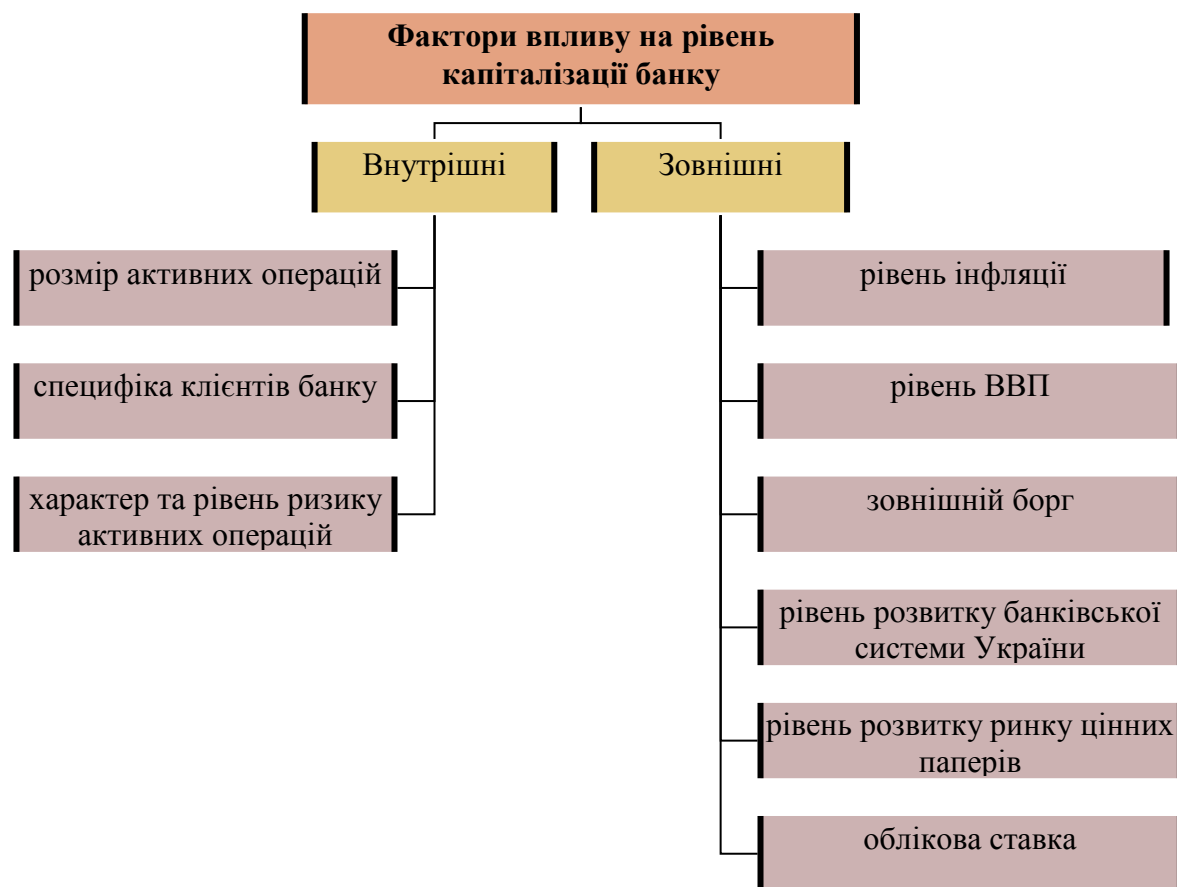

Рис. 3.3. Фактори впливу на рівень капіталізації банку

До внутрішніх факторів можна віднести [42]:

- розмір активних операцій: орієнтуючись на певне коло клієнтів, банки повинні мати власний капітал у такому обсязі, щоб мати змогу задовольнити потреби своїх постійних клієнтів у позикових коштах без порушення встановлених нормативів;

- специфіку клієнтів банку: переважання серед банківських клієнтів великих підприємств вимагає від банку більшого розміру власного капіталу при тому самому обсязі активних операцій порівняно з тим банком, який орієнтується на дрібних клієнтів, оскільки у першого банку будуть більші ризики на одного позичальника;

- характер та рівень ризику активних операцій – орієнтація банку на здійснення операцій, пов'язаних зі значним ризиком, із використанням новітніх технологій вимагає від банку більшого розміру власних коштів, і, навпаки, переважання в кредитному портфелі банку позик із мінімальним ризиком уможливорює відносно зменшення обсягу власного капіталу банку.

Проте, внутрішні фактори неможливо проаналізувати за всією банківською системою, так як вони залежать від особливостей діяльності кожного окремого банку, а саме від напряму діяльності, мети кредитної та депозитної політики банку, якості фінансового та організаційного менеджменту, маркетингу банку.

Зовнішніми факторами впливу на рівень капіталізації банків є такі

- рівень інфляції, який показує, як змінилися ціни в економіці, і вимірюється за допомогою індексів цін (індексу споживчих цін, дефлятора ВВП тощо) як різниця між значенням цього індексу за певний період (у відсотках) та 100%;

- рівень ВВП, що показує рівень розвитку вітчизняної економічної системи;

- зовнішній борг, що характеризує боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними;

- рівень розвитку банківської системи України, що розраховується як відношення зальних активів до ВВП;

- рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні, що розраховується як відношення ринкової капіталізації до ВВП;
- облікову ставку, що показує напрям грошово-кредитної політики Національного банку України.

Зазначимо, що зовнішні фактори є некерованими. Банк не в змозі управляти та прорахувати їх вплив. Проте він обов'язково має враховувати можливість їх впливу при формуванні власного капіталу.

Капіталізація значною мірою визначає надійність банку, його потенціал до проведення активних операцій, особливо в умовах фінансової кризи. Концентрація банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації банківської системи є надзвичайно важливим фактором динамічного розвитку фінансового сектору України. Високий рівень капіталізації банків гарантує стабільність національної валюти та фінансову стійкість банків при нестабільності фінансової системи, забезпечує інвестиційну діяльність комерційних банків. На жаль, в Україні рівень капіталізації банківської системи на сьогодні є недостатнім.

Необхідність підвищення рівня капіталізації банків зумовлена рядом причин, серед яких [43]:

- підвищення надійності та стабільності банку, особливо в умовах зниження довіри населення до банківської системи внаслідок світової фінансової кризи останніх років;
- підвищення ресурсного потенціалу банку;
- збільшення асортименту послуг, які може надавати банк;
- виконання вимог Національного банку України;
- можливість конкурувати із банками з іноземним капіталом;
- прагнення банків отримувати стабільні прибутки.

3.2. Основні ризики капіталізації банків та напрями їх подолання

Банківська система України на сьогодні перебуває у процесі посткризового відновлення. Капіталізація банківської системи поступово відновлюється, проте темпи її відновлення є недостатніми, адже не покривають зменшення власного та регулятивного капіталу банківської системи, що відбулось у 2014-2015 рр. (загалом за два минулі роки власний капітал банківської системи України зменшився на 89 млрд. грн., або на 46 %, зі 193 млрд. грн. до 104 млрд. грн.; регулятивний капітал скоротився на 74 млрд. грн., або на 36 %, з 205 млрд. грн. до 131 млрд. грн.). Недостатні темпи відновлення капіталізації банківської системи України призводять до погіршення фінансової стійкості як окремих банків, так і банківської системи в цілому.

Скорочується кількість працюючих банків. З початку 2014 р. до сьогодні банківська система втратила 82 установи. З одного боку, очищення банківської системи України від проблемних, непрозорих, недостатньо капіталізованих банків є об'єктивною необхідністю і передумовою економічного відновлення, проте в Україні цей процес відбувається у несприятливих умовах, що характеризуються незавершеним збройним протистоянням та макроекономічними негараздами. З іншого боку, скорочення частини працюючих банків є наслідком загальноекономічної дестабілізації, що певною мірою її посилює, адже втрати клієнтів збанкрутілих банків (111 млрд. грн. станом на середину 2016 р.) погіршують їх фінансовий стан та ділові очікування. Відбувається також зменшення кількості працюючих відділень банків. Процес закриття відділень в поточному році призупинився: за 9 місяців 2016 р. в Україні було закрито усього 104 відділення, проте з початку 2014 р. кількість працюючих відділень зменшилась на 4,3 тис. одиниць. При цьому відділення скорочуються не лише у банках, що виводяться з ринку, але й у

банках, що здійснюють оптимізацію власної мережі внаслідок зниження попиту на послуги банків з боку їх клієнтів.

Відбувається процес поступової втрати банками з капіталом українського походження домінуючої позиції у банківській системі, натомість зростає питома вага банківських установ з іноземним капіталом, зокрема, російським капіталом державного походження. Частка присутності іноземного капіталу в українській банківській системі зростає з 34,0 % станом на 01.01.2014 р. до 56,0 % на 01.10.2016р.

Розглянуті тенденції свідчать про наявність низки ризиків, що загрожують стабільності функціонування банківської системи та її платоспроможності, зокрема:

1) Ризик падіння капіталізації банківської системи України внаслідок збиткової діяльності окремих банків та недостатніх темпів їх рекапіталізації.

Внаслідок низки заходів НБУ, спрямованих на відновлення капіталізації банківської системи, що були здійснені у поточному році, станом на 01.10.2016 р. величина власного капіталу для працюючих банків зростає до рівня 151 млрд. грн., регулятивного капіталу – до 141 млрд. грн. [67].

Проте у банківській системі залишаються банки, що станом на 01.10.2016 р. мають недостатній рівень власного капіталу, зокрема: АТ «Регіон-Банк» – 99 млн. грн., АКБ «Новий» – 89 млн. грн., ПАТ «Апекс-Банк» – 85 млн. грн., ПАТ «Банк Фамільний» – 81 млн. грн., АТ «Український банк реконструкції та розвитку» – 61 млн. грн. Серед працюючих ста українських банків станом на 01.10.2016 р. три установи мають від'ємний власний капітал (отже, їх балансові активи менші зобов'язань): ПАТ Банк «Траст» – (-69 млн. грн.), ПАТ «ПтБ» – (-163 млн. грн.), АТ «Артем-Банк» – (-179 млн. грн.).

Наявність у банківській системі України працюючих банків з низьким рівнем власного капіталу, а особливо банків з від'ємним капіталом, формує ризик як для клієнтів і вкладників цих банків, так і для держави в цілому, адже у

разі виведення з ринку недостатньо капіталізованих банків витрати по відшкодуванню коштів населення на їх рахунках будуть покладені на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

2) Ризик втрати контролю над банківською системою з боку держави в особі НБУ. Присутність на банківському ринку значної частки банків з іноземним капіталом може нести в собі різноманітні ризики та загрози банківській системі країни. Ці ризики пов'язані з потенційним занепадом вітчизняних банків в умовах загострення конкуренції з іноземцями, що мають значно більше можливостей користуватись дешевими ресурсами материнських банків, курсових коливань іноземних валют як у світі, так і в Україні, потенційного впливу нерезидентів на прийняття важливих економічних рішень (зокрема, вибору об'єктів кредитування в Україні).

Втім, як показує міжнародний досвід, не має однозначної відповіді на питання про граничні межі присутності банківського капіталу іноземного походження у банківській системі держави. Кожна країна вирішує це питання для себе самостійно, виходячи з власних аргументів. Існують країни з мінімальною присутністю нерезидентів на банківському ринку на рівні до 10 % (КНР, Японія, Індія, Швейцарія, Канада, Франція, Італія), більш відкритими з точки зору присутності іноземного банківського капіталу (до 20 %) є ФРН, США, Велика Британія. Значно більш відкритими для іноземних інвестицій у банківську систему є країни Центральної та східної Європи, де рівень присутності нерезидентів на банківському ринку досягає рівня 60-95 % (Польща, Чехія, Болгарія, Словаччина, Румунія, Естонія, Литва) [31].

В Україні серед індикаторів економічної безпеки, визначених «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» та затверджених Міністерством економічного розвитку та торгівлі України, присутній індикатор «Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків», оптимальне значення якого має становити 20-25 %. Натомість

значення в інтервалі від 26-30 % вважається задовільним, 31-35 % – незадовільним, 36-40 % – небезпечним, 41-60 % – критичним, що призводить до втрати контролю над банківською системою з боку держави.

У табл. 3.1 показано зміну показника частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України в останні роки.

Таблиця 3.1

Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України, %

	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013	01.01. 2014	01.01. 2015	01.01. 2016	01.10. 2016
Значення показника, %	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,5	43,3	56,0

Джерело: [67]

Дані, наведені в табл. 3.1, свідчать, що найбільше зростання присутності банківського капіталу іноземного походження у банківській системі України відбулось у 2015-2016 рр. Лише протягом 9 міс. 2016 р. банки іноземних банківських груп збільшили інвестиції у статутний капітал своїх «дочок» на 56,6 млрд. грн., у т.ч.: ПАТ «Промінвестбанк» – на 20,0 млрд. грн., ПАТ «ВТБ банк» – на 8,9 млрд. грн., ПАТ «Укрсоцбанк» – на 8,8 млрд. грн., ПАТ «Сбербанк» – на 4,3 млрд. грн., АТ «Укрсиббанк» – на 3,3 млрд. грн., АТ «Райффайзен банк Аваль» – на 3,2 млрд. грн. Натомість зростання статутних фондів банків з капіталом українського походження (з урахуванням виведених з ринку банків) склало усього 1,3 млрд. грн. Отже, процес рекапіталізації української банківської системи у 2016 р. відбувався переважно за рахунок банків з іноземним капіталом, що мають значно більші можливості підтримки дочірніх установ порівняно з українськими акціонерами.

Станом на 01.10.2016 р. частка присутності іноземного капіталу в українській банківській системі становила 56,0 % Такий рівень даного показника, є небезпечним з точки зору фінансової безпеки держави, через те, що

він наближається до критичного значення у 60 %, визначеного у «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», що потребує уваги з боку держави з метою поступового збільшення частки вітчизняного капіталу у статутному капіталі українських банків.

Виходячи з переліку ризиків для банківської системи України та рівня її капіталізації, ключовими напрямками активізації її посткризового відновлення мають бути наступні. Загальна схема підвищення рівня капіталізації банків представлена на рис. 3.4.

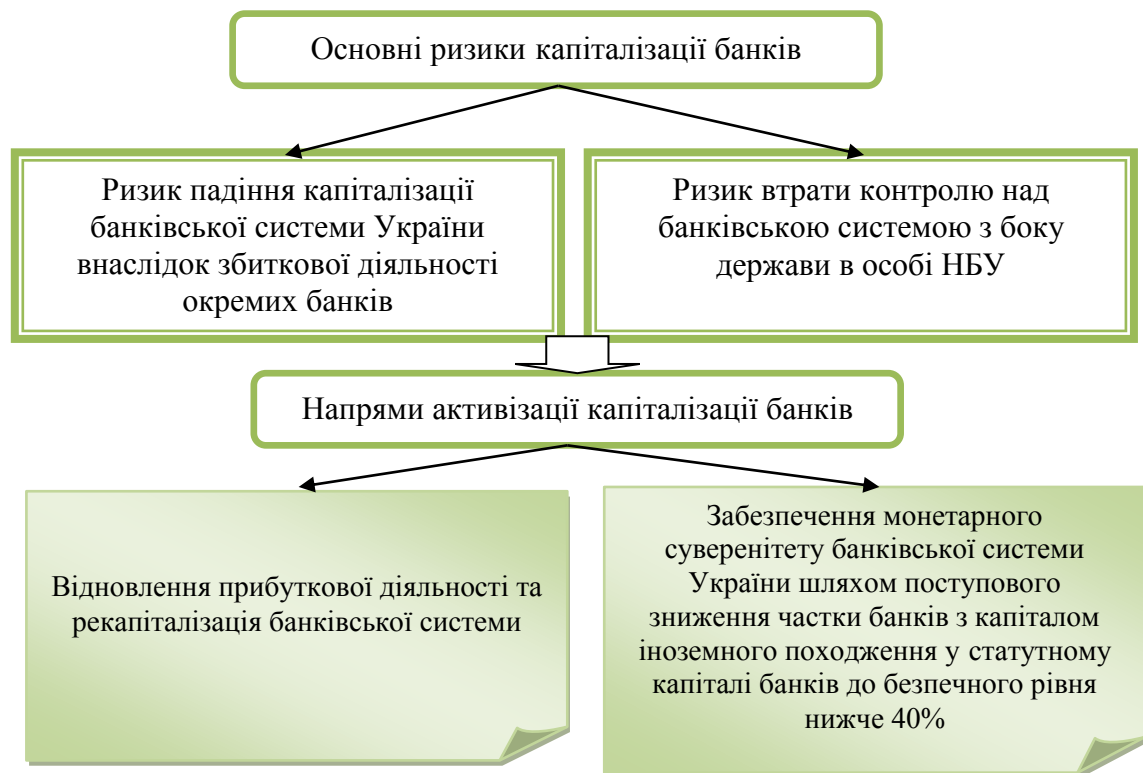

Рис. 3.4. Загальна схема активізації капіталізації банків в Україні

1. Відновлення прибуткової діяльності та рекапіталізація банківської системи за рахунок здійснення наступних кроків.

До заходів, що мають відбуватися на рівні Національного банку України належать:

- виведення з ринку хронічно (більше 2 років поспіль) збиткових банків, що має забезпечити прибутковість банківської системи в цілому та має стати одним із кроків на шляху повернення довіри до банківської системи;

- приведення у відповідність нормативів капіталу банківської системи до вимог Базеля III, досягнення у середньостроковій перспективі достатності капіталу банківської системи на рівні, вищому за 10 %, що відповідає концептуальним засадам Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

На рівні Верховної Ради України мають здійснюватися наступні заходи:

- внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» у частині встановлення додаткової майнової відповідальності власників істотної участі банку належним їм майном у разі віднесення банку до категорії неплатоспроможних, що унеможливить поширену в Україні практику ухилення від майнової відповідальності фактичних власників проблемних банків;

- законодавче закріплення норм, що унеможливають зміну ключових правил діяльності банківської системи (методики формування та розрахунку регулятивного капіталу, критеріїв віднесення банку до категорії неплатоспроможних тощо) частіше, ніж раз на 6–12 місяців, з метою підвищення довіри до НБУ та банківської системи загалом;

- посилення захисту майнових прав кредиторів при ліквідації банків шляхом проведення обов'язкових загальних зборів кредиторів, крім пов'язаних з банком осіб і структур, створення комітету кредиторів з наданням йому права контролю за діяльністю ліквідатора банку, включення до першочергового переліку вимог кредиторів фізичних осіб-підприємців на рівні з іншими вкладниками.

2. Забезпечення монетарного суверенітету банківської системи України шляхом поступового зниження частки банків з капіталом іноземного походження у статутному капіталі банків до безпечного рівня нижче 40%

(відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України Міністерства економічного розвитку і торгівлі України) за рахунок здійснення наступних кроків.

На рівні Національного банку України слід ввести додатковий норматив максимального сукупного розміру власного капіталу банків з іноземним капіталом державного походження, який має розраховуватись щомісячно по кожній країні інвестування окремо та не повинен перевищувати 10 % сукупного власного капіталу банківської системи України;

Дії, що мають виконатися на рівні Кабінету Міністрів України полягають у частковій комерціалізації державних банків шляхом продажу не більше ніж 20% їх статутного капіталу зовнішнім інвесторам, що може забезпечити додаткові надходження до бюджету. Залучення до керівних органів державних банків топ-менеджерів, делегованих зовнішніми інвесторами, пропорційно їх участі в капіталі, має підвищити якість управління та забезпечити оптимізацію структури активів і пасивів [///].

Ураховуючи світову практику управління банківським капіталом, необхідно відзначити широкий спектр стимулюючих важелів нарощування банківського капіталу шляхом збільшення статутного фонду й нарощування прибутковості, що нині є дуже важливим для українських банків. Проте цей процес залишається несистематизованим у банківській системі України, тому що такі важелі задіяні ще недостатньо. Щоб прискорити капіталізацію банків, як цього вимагають сучасна ситуація й державні антикризові програми, слід створити комплексну систему стимулювання нарощування банківського капіталу та його управління із залученням усіх чинників як на макро-, так і на макрорівні [43].

Управління капіталом банків на мікроекономічному рівні передбачає прогнозування його величини з урахуванням обсягів зростання балансових та

позабалансових операцій, рівня фінансових ризиків, дотримання нормативів між різними структурними складовими капіталу відповідно до національних регуляторних положень із метою забезпечення достатнього рівня капіталізації. При цьому необхідно враховувати критерії вибору та економічні характеристики кожного з методів нарощення власного капіталу, в управлінні капіталом банку, якість складових капіталу [6]. Ключовим елементом у цьому випадку стає концепція механізму управління власним капіталом, в якій регламентовано позицію щодо управління власним капіталом банку та визначено основні її складові, що стосуються не тільки забезпечення достатнього обсягу капіталу, але й удосконалення систем організаційно-економічного забезпечення й систем стимулювання персоналу банків.

На макроекономічному рівні величина власного капіталу є основою кредитно-інвестиційного потенціалу банківського сектору економіки, запорукою його надійності та розвитку. У висококапіталізованих банків значні інвестиційні можливості, вони більш ефективно виконують функцію перерозподілу фінансових ресурсів у національній економіці за рахунок економії на масштабах, для них характерна вища стійкість до проявів економічної нестабільності. І навпаки, низька капіталізація банківського сектору економіки країни обмежує можливості щодо її сталого розвитку. Тому на макрорівні необхідно забезпечити стимулювання нарощування банківського капіталу шляхом установавання відповідних регуляторних та фіскальних важелів.

Основним індикатором, який використовують при оцінці капіталізації банків на макрорівні, є відношення власного капіталу до ВВП країни.

На макрорівні вирішення проблеми управління капіталом банків та підвищення капіталізації в цілому зводиться переважно до визначення певних завдань і нормативів, які виконують комерційні банки відповідно до вимог Національного банку України, а практичний її аспект на мікрорівні

покладається на окремі банки, які повинні виробити ці механізми і знайти потрібні кошти [7].

Сильний банківський капітал спонукає до зміни діючих нині щодо нього якісних та кількісних вимог. У кількісному напрямі необхідно забезпечити наявність певних резервів банківського капіталу для забезпечення стабільності банківських установ на довготривалу перспективу з урахуванням кризових циклів. Стосовно якісного напрямку, то у структуру банківського капіталу необхідно вбудувати кілька захисних механізмів, які також будуть покликані захистити банки від кризових явищ на довготривалій період. Саме тому проблеми вибору джерел нарощування капіталу банків варто вирішувати комплексно (рис. 3.5).

Науковці виокремлюють три види джерел підвищення рівня капіталізації: внутрішні, зовнішні та джерела непрямого впливу. До внутрішніх джерел підвищення капіталізації банків науковці відносять: використання прибутку, використання дивідендів, направлених на збільшення капіталу банку та зниження частки високоризикованих активів [5, с. 135].

Нарощування капіталу з використанням методу зовнішніх джерел здійснюється за рахунок таких основних фінансових інструментів, як емісія акцій, субординований борг, капіталізація дивідендів, а також залучення коштів на фінансових ринках.

Одним із таких інструментів підвищення рівня капіталізації може бути залучення ресурсів на фондовому ринку шляхом первинного публічного розміщення акцій. Основними чинниками, що стримують проведення IPO українськими банками, є інформаційна непрозорість і низький ступінь відкритості національної економіки, низький рівень капіталізації, значна вартість таких операцій, законодавчі перешкоди і небажання реальних власників втратити контроль над своєю власністю.

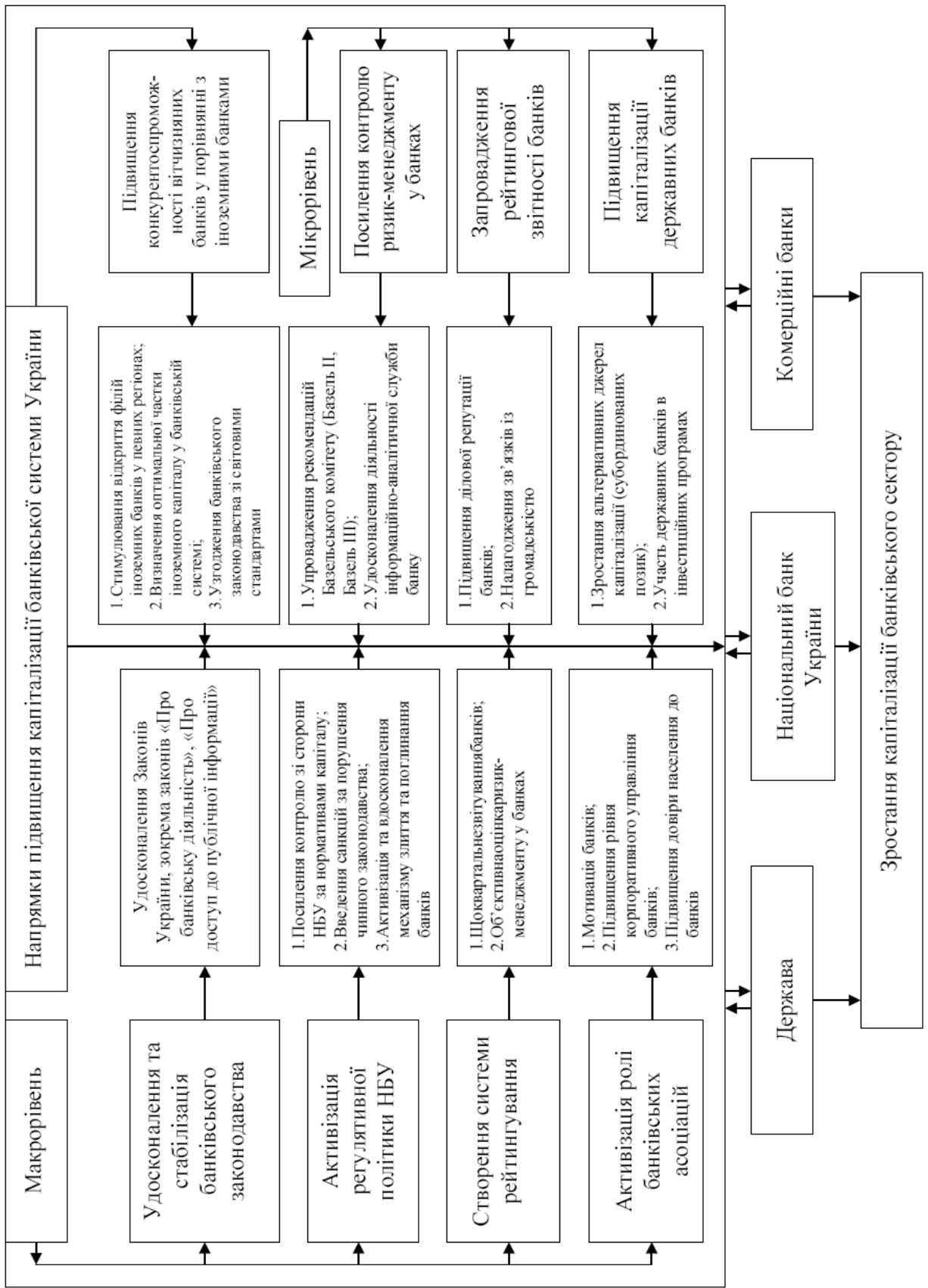

Рис. 3.5. Напрями зростання капіталізації банків в Україні

Більшість вітчизняних банків не готові вийти на відкритий фондовий ринок через низьку інвестиційну привабливість їхніх цінних паперів [9, с. 151]. Український фінансовий сектор порівняно з міжнародним виглядає доволі непривабливо. Відповідно до останнього рейтингу конкурентоспроможності WEF, який був складений на основі статистики за 2014 р. і опитувань підприємців на початку 2015 р., Україна посідає 76-е місце.

Основними перешкодами емісійної діяльності комерційних банків є: відсутність організованого вторинного фондового ринку, високий рівень ризику вкладення коштів у цінні папери, кризові явища в економіці, низький рівень прозорості та відкритості національної економіки.

Крім зазначених шляхів підвищення капіталізації окремих банків, слід також назвати консолідацію банківського капіталу в результаті злиття та поглинання банків. Це ефективний метод для створення висококапіталізованої банківської системи України, який широко застосовується в економічній практиці зарубіжних країн [9, с. 152].

Об'єднання банківських ресурсів у результаті злиттів і поглинань породжує низку переваг, які дозволяють об'єднаному банку отримати певний економічний ефект. Він виявляється в економії на масштабах, зниженні витрат, збільшенні частки ринку, розширенні продуктового ряду, підвищенні ефективності управління, збільшенні фінансового і операційного важеля.

Реалізація цих позитивних ефектів призводить до збільшення чистого прибутку банку і вартості його акцій.

Фінансовий успіх злиття або поглинання неабиякою мірою залежить від величини чистого доходу, заявленої банками на найближчу перспективу (10 років). Більшість випадків банківського злиття і поглинання мають негативний короткочасний ефект зниження показника прибутковості на акцію, тому що банк-покупець виплачує акціонерам іншого банку дуже високу надбавку (премію) за злиття, унаслідок чого виникає ефект розмивання доходу на акцію.

Питання, яке є важливим як для власників банку, який купують, так і для майбутніх акціонерів, про те, яке розмивання доходу можна вважати значним, а яке – цілком переборним [9, с. 153].

Актуальним також на сьогоднішній день є збільшення рівня капіталізації за допомогою залучення субординованого боргу та використанні гібридних боргових інструментів.

Використання інструментів гібридного капіталу є ще одним джерелом підвищення капіталізації банків. Серед гібридних капітальних інструментів є такі, яким властиві ознаки й акціонерного капіталу, і боргу. Ці інструменти в різних країнах мають певні відмінності. Норми чинного українського законодавства не містять чіткого переліку видів гібридних капітальних інструментів, проте визначають критерії, яким вони мають відповідати.

Для підвищення якості гібридних інструментів Базельський комітет установив ряд умов.

Так, загальна емісія інструментів гібридного капіталу 1-го рівня, крім звичайних акцій, не повинна перевищувати 15% від консолідованого банківського капіталу 1-го рівня. Що стосується капіталу 2-го рівня, то частка коштів, залучених до капіталу з використанням інструментів капіталу верхнього, 2-го рівня (UpperTier 2), може бути не більше частки капіталу нижнього 2-го рівня (LowerTier 2), тобто довгострокового субординованого боргу [10, с. 217].

Важливим джерелом нарощування капіталу банку є залучення іноземних інвестицій у банківський сектор України. Головним чинником присутності іноземних банків у світовій практиці стала можливість отримати прибуток на новому ринку. Стратегія іноземних банків у цьому випадку орієнтується на перспективи розвитку економіки, зростанні ВВП, інфляцію, капіталізацію місцевих компаній.

Отже, реалізація вищерозглянутих заходів забезпечить достатній рівень власного капіталу вітчизняних банків, що сприятиме створенню своєрідного буферу, який надасть змогу банківській системі залишатися платоспроможною та продовжувати свою діяльність, незважаючи на можливі ризики та несприятливі ситуації на ринку.

3.3. Напрями вирішення проблем ПАТ КБ «Приватбанку» шляхом націоналізації

Наприкінці грудня 2016 р. в Україні був націоналізований найбільший приватний банк. В цілому необхідність націоналізації «Приватбанку» була обумовлена низкою проблем, які частково були загальними (економічна криза та різка девальвація гривні), втім частка з них стосувалася саме «Приватбанку» - прорахунки та цілеспрямовані зловживання топ-менеджменту банку та його власників. Проблеми «ПриватБанку» не були унікальними: практично всі банки постали перед необхідністю докапіталізації та підвищення якості кредитного портфелю за останні три роки. І хоча до більшості банків, що не змогли виконати вимоги НБУ, були застосовані більш жорсткі заходи, аж до ліквідації, в ситуації з «Приватбанком» було прийняте рішення про його націоналізацію [55].

Розглянемо основні причини, що призвели до виникнення проблем з «Приватбанком» (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Основні причини незадовільного стану ПАТ «Приватбанку», що призвели до необхідності його націоналізації

1) Надмірна залежність банку від позичальників-юридичних осіб, у першу чергу – від афілійованих осіб. Структура кредитного портфеля будь-якого банку (суми, строки, відсоткові ставки у розрізі конкретних позичальників) є конфіденційною інформацією, що не публікується ні на рівні НБУ, ні самими банками, проте ще у 2015 р. з'явилося повідомлення про надмірну концентрацію кредитного портфеля ПАТ «Приватбанк» за рахунок кредитування афілійованих підприємств та пов'язаних із власниками банку осіб. Згідно з публікацією у виданні «Дзеркало тижня» від 04.04.2015р., до 97,5 % корпоративного кредитного портфеля банку було надано підприємствам,

zareestrovanim u Dnipropetrovskij oblasti, zokrema: TOB «Privat-Agrocenter», Ordjonikidzevskij GZK, Marganecskij GZK, AK «MAU» ta «Dniprovavia», Zaporijskij ferrosplavnij zavod, NPK «Galichina», Stahanivskij ferrosplavnij zavod, «Dniprozot», Nikopol'skij zavod ferrosplaviv, meredzi AZS «Avias», «Ukrnafra», «Maveks», ANT, «Sentosa Oil» tosho [36]. Vihodjachi z cije informacii, bank zaluchav depoziti v usih regionah kraïni, natomist' kredituvav protjagom останніх років переважно афілійованих осіб, zareestrovаних лише в одному з регіонів.

Таблиця 3.2

Ключові показники діяльності ПАТ «Приватбанк» та банківської системи України у 2015-2016 рр.

Показник	Значення станом на 01.01.2016р . (за 2015 р.)		Значення станом на 01.10.2016р . (за 9 міс. 2016 р.)	
	ПАТ "Приватбанк"	Банківська система України в цілому	ПАТ "Приватбанк"	Банківська система України в цілому
Фінансовий результат, млн грн	216	-66 600	591	-11 627
Статутний капітал, млн грн	21 256	206 387	21 256	264 343
Динаміка статутного капіталу, млн грн	3 155	36 237	0	57 956
Власний капітал, млн грн	27 487	103 713	30 292	151 049
Динаміка власного капіталу, млн грн	4 791	-44 310	2 805	47 336
Відношення власного капіталу до активів, %	10,4	8,3	11,1	11,8
Кошти, отримані платоспроможними банками від НБУ (рефінансування), млн грн	27 079	50 846	21 087	28 054
Динаміка кредитного портфеля юридичних осіб, млн грн	12 493	8 954	4 038	24 285
Динаміка кредитного портфеля фізичних осіб, млн грн	3 979	-36 346	-1 410	-10 893
Частка кредитного портфеля юридичних осіб у кредитному портфелі, %	85	82	86	83
Динаміка залучених коштів юридичних осіб, млн грн	5 814	46 724	1 254	29 360
Динаміка залучених коштів фізичних осіб, млн грн	30 968	- 7 240	16 514	22 696
Частка коштів фізичних осіб у залучених коштах, %	78	61	79	60

Дані, наведені у табл. 3.2, свідчать про те, що показник частки кредитного портфеля юридичних осіб у кредитному портфелі ПАТ «Приватбанк» протягом 2015-2016 рр. був вищим, ніж по банківській системі України в цілому: 85 % проти 82 % станом на 01.01.2016р. та 86 % проти 83 % станом на 01.10.2016 р. Отже, можна зробити висновок, що банк свідомо кредитував, переважно, юридичні особи, і частка цих кредитів у його кредитному портфелі зростала.

Кредитування переважно афілійованих з ПАТ «Приватбанк» юридичних осіб означає кредитування «своїх» підприємств на умовах більш м'яких, ніж стандартні умови й тарифи, що ці підприємства могли б отримати в інших банках. При цьому всі формальні, суто математичні показники діяльності позичальника та юридичні аспекти його кредитування (наявність та адекватна оцінка застави, платоспроможність поручителів тощо) розглядаються поверхнево, якщо рішення про кредитування «своїх» вже прийнято фактичними власниками банку. Але ризик обраної стратегії полягає в тому, що ймовірність переходу таких кредитів до категорії прострочених суттєво зростає, що становить загрозу фінансовій стійкості банку. До того ж підвищує кредитний ризик надання кредитів без належного забезпечення. Так за висновками зовнішнього аудитора банку «РwC», підписаного 22.07.2016р.³⁷, зі 141 млрд. грн. проблемного кредитного портфеля ПАТ «Приватбанк» лише 26 млрд. грн. (19 %) були забезпечені адекватною заставою [12].

2) Надмірна залежність банку від коштів фізичних осіб через депозитну політику банку, спрямовану на залучення коштів населення: кошти фізичних осіб банку за 2015 р. зросли на 31,0 млрд. грн. (на тлі скорочення цих коштів по банківській системі України на 7,2 млрд. грн.), а за 9 міс. 2016 р. залучені кошти фізичних осіб банку зросли на 16,5 млрд. грн., що забезпечило позитивну динаміку залучення коштів населення по банківській системі України в цілому за цей період (22,7 млрд. грн.).

Але ПАТ «Приватбанк» мав надмірну залежність від залучених коштів населення: частка коштів фізичних осіб у структурі залучених коштів банку (78 % станом на 01.01.2016 р. та 79 % станом на 01.10.2016 р.) значно перевищує значення цього показника для банківської систем України в цілому (61 % та 60 % відповідно). Ризик такої високої залежності банку від коштів фізичних осіб полягає в тому, що населення, на відміну від підприємств, традиційно є значно більш чутливим до будь-якої негативної інформації про той чи інший банк та схильне до імпульсивної поведінки на депозитному ринку. При цьому якщо юридична особа може перевести залишки з розрахункового рахунку з одного банку до іншого, проте не може їх легально вивести з банківської системи, то фізичні особи таку можливість мають. Отже, у разі поширення панічних чуток про той чи інший банк можуть створити суттєві проблеми з ліквідністю для будь-якого навіть стабільного банку.

3) Критична залежність банку від рефінансування з боку НБУ. ПАТ «Приватбанк» критично залежав (наразі ця залежність продовжує збільшуватися) від рефінансування з боку НБУ: заборгованість банку з рефінансування становила 27,1 млрд. грн. (53 % заборгованості всіх працюючих банків) станом на 01.01.2016р. та 21,1 млрд. грн. (75 % заборгованості всіх працюючих банків) станом на 01.10.2016 р., у т.ч. 14 млрд. грн. простроченої заборгованості^{39 40}при тому, що за інформацією видання «Форбс», на початок 2013 р. заборгованість банку перед НБУ становила лише 4,6 млрд грн.

Отже, банк почав активно нарощувати заборгованість перед регулятором, починаючи з 2014 р., що було пов'язано з активним відпливом депозитів населення в той час (це відчули всі системні банки) на тлі значної частки проблемних кредитів у цьому банку.

Слід зазначити, що інформація про обсяги та терміни рефінансування НБУ в розрізі конкретних банків тривалий час була конфіденційною, лише

починаючи з 01.01.2016р. НБУ почав відображати в щоквартальній банківській звітності показник заборгованості банків перед регулятором.

4) Критична залежність банку від рефінансування з боку НБУ. ПАТ «Приватбанк» критично залежав (наразі ця залежність продовжує збільшуватися) від рефінансування з боку НБУ: заборгованість банку з рефінансування становила 27,1 млрд. грн. (53 % заборгованості всіх працюючих банків) станом на 01.01.2016р. та 21,1 млрд грн (75 % заборгованості всіх працюючих банків) станом на 01.10.2016 р., у т.ч. 14 млрд. грн. простроченої заборгованості при тому, що за інформацією видання «Форбс», на початок 2013 р. заборгованість банку перед НБУ становила лише 4,6 млрд. грн. [16].

5) Отже, банк почав активно нарощувати заборгованість перед регулятором, починаючи з 2014 р., що було пов'язано з активним відпливом депозитів населення в той час (це відчули всі системні банки) на тлі значної частки проблемних кредитів у цьому банку. Слід зазначити, що інформація про обсяги та терміни рефінансування НБУ в розрізі конкретних банків тривалий час була конфіденційною, лише починаючи з 01.01.2016р. НБУ почав відображати в щоквартальній банківській звітності показник заборгованості банків перед регулятором.

6) Незадовільні темпи рекапіталізації банку. Статутний капітал ПАТ «Приватбанк» після зростання на 3,2 млрд. грн. за 2015 р. протягом 2016 р. не змінився, залишившись на рівні 21,3 млрд. грн. Натомість статутний капітал банківської системи України в цілому у 2016 р. стрімко збільшувався відповідно до затверджених НБУ графіків рекапіталізації банків, загальне зростання статутного капіталу банківської системи України за 9 міс. 2016 р. склало 58,0 млрд грн. При цьому власний капітал ПАТ «Приватбанк» протягом 2016 р. зростав значно повільніше (на 2,8 млрд. грн.), ніж у 2015 р. (4,8 млрд. грн.).

Показник відношення власного капіталу до активів ПАТ «Приватбанк» порівняно з відповідним показником банківської системи України погіршився і

становив: 10,4 % у ПАТ «Приватбанк» проти 8,3 % по банківській системі України станом на 01.01.2016 р. та 11,1 % у ПАТ «Приватбанк» проти 11,8 % по банківській системі України станом на 01.10.2016 р.

Показник дефіциту капіталу ПАТ «Приватбанк», виявленого під час стрес-тестування 60 найбільших банків України станом на 01.12.2016 р., склав 148 млрд. грн. [16]. Негативним наслідком для банківської системи та держави в цілому від такого дефіциту капіталу ПАТ «Приватбанк» явилось зростання поточних витрат банку на доформування ним страхових резервів під проблемні кредити наприкінці грудня 2016 р., що обумовило збитковість банківської системи України в цілому розміром 159 млрд. грн. (за попередніми даними) [52]. Це в подальшому, призвело до необхідності «покриття» державою цього дефіциту за рахунок нарощування державного боргу (через емісію ОВДП на 107 млрд. грн.) [19].

Вирішення зазначених вище проблем шляхом націоналізації «Приватбанку» зумовити появу низки системних ризиків для фінансової системи. Їх можна поділити на дві групи: такі, що проявилися у поточному періоді та такі, що провокують ризики у середньостроковій перспективі (рис. 3.7).

До позитивних аспектів слід віднести той факт, що у зв'язку з націоналізацією кредитні ризики «ПриватБанку» різко зменшились – тепер держава дає 100-відсоткову гарантію вкладникам.

1. У поточному періоді державі в особі НБУ вдалося приборкати панічні настрої на ринку та не допустити суттєвої девальвації гривні відносно іноземних валют внаслідок ажіотажного зняття вкладів та спрямування цих коштів на валютний ринок. Аналіз динаміки валютного ринку наприкінці грудня 2016 р. та у січні 2017 р. дає підстави стверджувати, що «пік» зростання готівкового курсу валюти відносно гривні, що прийшовся на початок січня 2017

р., на сьогодні пройдений та курсова динаміка повернулась до значень, що фіксувались у грудні 2016 р.

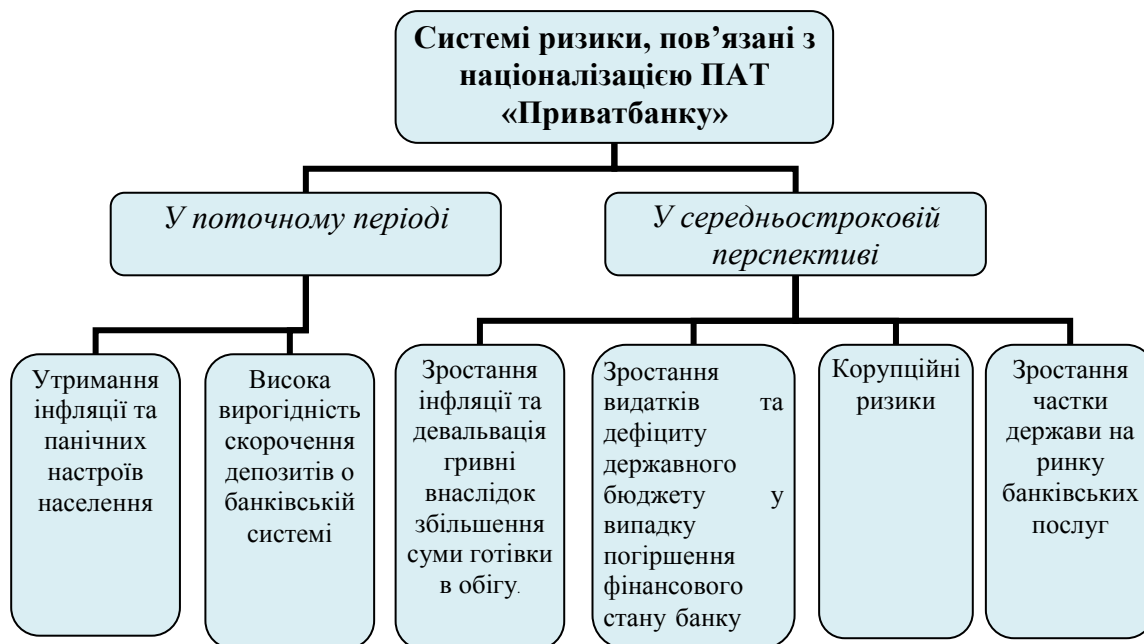

Рис. 3.7. Системі ризики націоналізації ПАТ «Приватбанку»

Результати, оприлюднені НБУ свідчать, що націоналізація ПАТ «Приватбанк» та повна зміна його керівництва не призвели до скорочення депозитів по банківській системі в цілому, натомість призвели лише до певного перерозподілу вкладів населення та коштів юридичних осіб на користь інших банків (зокрема і за участю іноземного капіталу) [57]. Отже, строкові вклади та поточні залишки, що у грудні 2016 р. знімалися фізичними особами зі швидкістю до 2 млрд. грн. на добу, в основному не потрапили на валютний та споживчий ринки, а були розміщені в інших банках [51]. Згідно даних НБУ, у грудні 2016 р. загальні залишки за депозитами і домогосподарств, і корпоративного сектору зросли, збільшившись за підсумками року на 8 % та 13,8 % відповідно.

Помітного сплеску інфляції у грудні 2016 р. – січні 2017 р. внаслідок зняття готівки з рахунків ПАТ «Приватбанк» та гіпотетичного спрямування цих

коштів на споживчий ринок (що зазвичай провокує інфляцію) також не відбулось. Фактичні показники інфляції за 2016 р. в цілому (12,4 %⁵⁴) відповідають цілям, визначеним «Стратегією монетарної політики на 2016-2020 рр.» (12% ± 3 п.п. на 2016 р.). Прогноз Національного банку відносно цінового зростання на 2017 р.-9,1 % при збереженні цільового орієнтиру 8 % ± 2 п.п.

2. У середньостроковій перспективі зберігатимуться ризики для фінансовій стабільності України, пов'язаними з націоналізацією ПАТ «Приватбанк», основними з яких є:

а. можливе зростання інфляції та девальвація гривні внаслідок збільшення суми готівки в обігу. Підґрунтям цього є проведена докапіталізація банку за рахунок емітованих державою ОВДП, що збільшила статутний капітал банку (пасиви) та його активи на однакову суму. Проте у випадку суттєвого впливу пасивів банку (зокрема, повернення депозитів) або значної активізації кредитування банк буде змушений монетизувати частину отриманих від держави ОВДП шляхом їх продажу Національному банку чи на відкритому ринку. У будь-якому з цих варіантів монетизації ОВДП має зрости грошова маса, що формуватиме певний інфляційний «навіс» в економіці та протягом певного періоду часу може позначитись на темпах цінового зростання.

Згідно звітних даних НБУ, у грудні 2016 р. відносно листопада грошова маса зросла на 57 млрд. грн., або 5,4 % з 1045 до 1102 млрд грн. [21]. При цьому це зростання значною мірою відбулось саме за рахунок готівки в обігу, що збільшилась за місяць на 26 млрд. грн., або на 9,0 % з 289 до 315 млрд/ грн. Якщо ці кошти поступово не повернуться в банківську систему у вигляді депозитів, а будуть спрямовані на споживчий ринок, це також може призвести до зростання темпів інфляції за межі, встановлені прогнозом регулятора на 2017 р. (8% ± 2 п.п.)

Динаміка попиту на готівкову валюту протягом 2016 р. відповідала тенденції чистого продажу валюти населенням, що була сформована у

попередньому році, принаймні, та її частина, що відображена у звітності «білого» ринку. Згідно даних НБУ [21], фізичні особи за 2016 рік купили готівкової валюти на суму усього 747 млн дол. США, натомість продали еквівалент 3227 млн. дол. США. Отже, чистий попит на валюту з боку населення був від'ємним. Ситуація на безготівковому валютному ринку також була відносно (порівняно з 2014-2015 рр.) стабільною: за 2016 р. регулятор здійснив інтервенції з продажу безготівкової валюти на суму 906 млн. дол. США, натомість обсяг купівлі валюти на ринку, що поповнювала міжнародні резерви, становив 2458 млн. дол. США.

Враховуючи це, будь-яке поширення в інформаційному просторі негативної чи недостовірної інформації про банк, про затримки термінів проходження платежів або несвоєчасне повернення вкладів та інші об'єктивні ризики, пов'язані зі стабільністю функціонування банку в майбутньому, в змозі порушити хитку рівновагу на валютному ринку та спровокувати зростання попиту на валюту з боку юридичних або фізичних осіб, що може призвести до негативної курсової динаміки гривні та вплинути на зростання інфляції;

б. зростання видатків та дефіциту державного бюджету у випадку погіршення фінансового стану банку. Згідно звітних даних НБУ [19], проведена в грудні 2016 р. докапіталізація ПАТ «Приватбанк» призвела до зростання загальної суми емітованих Міністерством фінансів України ОВДП на 107 млрд. грн, що збільшило прямий державний борг України, приблизно, на 4 млрд. дол. США. Процентна ставка по цих цінних паперах встановлена на рівні 7,54 % річних, що значно менше поточної доходності державних цінних паперів на первинному та вторинному ринках (15-16 % річних). Тим не менше, навіть така низька ставка «гарантує» щорічні додаткові видатки держави (в особі Міністерства фінансів України) у сумі близько 8,1 млрд грн. Проте зазначена сума ОВДП, емітованих для рекапіталізації ПАТ«Приватбанк», може бути ще

не остаточною, адже попередні оцінки дефіциту капіталу банку досягали 148 млрд. грн.

Очевидно, що у разі погіршення фінансового стану банку та зростання витрат держави на його докапіталізацію відповідно зростатимуть також майбутні видатки бюджету та його дефіцит, що пов'язано з обслуговуванням емітованих ОВДП.

Корупційні ризики. Націоналізація ПАТ «Приватбанк» обумовила повну заміну вищого керівництва банку та значної частини керівників «середньої ланки», що закономірно призвело до перебудови налагодженого механізму функціонування банку. При цьому оновлення персоналу будь-якої комерційної структури в процесі її організаційної трансформації може призводити до виникнення спокуси зловживання новими можливостями з боку як «нових», так і «старих» працівників. Зокрема, в інформаційний простір почала надходити інформація про продаж співробітниками банку креслень терміналів самообслуговування, що дають змогу виробити аналогічний макет та встановити його будь-де [23], продаж баз даних клієнтів іншим юридичним особам для подальшої рекламної sms-розсилки [23]. Крім того, новим керівництвом банку обговорюється рішення про відмову від унікальної для банківської системи України практики щорічного проходження всіма співробітниками тестів на поліграфі (детекторі брехні) як начебто такої, що порушує права людини [46].

Ще одним ризиком, який активізувала націоналізація Приватбанку, є зростання частки держави на ринку банківських послуг, що загрожує конкуренції та формує передумови до створення державного супер-банку, який зможе фінансувати сумнівні проекти груп інтересів, котрі матимуть змогу контролювати прийняття рішень у цьому банку.

Отже, націоналізація ПАТ «Приватбанк» була логічним кроком у проведенні вимушеної санації банківської системи України, яка, на жаль,

супроводжується складними соціально-економічними наслідками, що активно використовуються політиками та як інструменти гібридної війни.

Водночас, поряд з позитивними наслідками від проведеної націоналізації, у середньостроковій перспективі зберігаються ризики для фінансової стабільності країни, головні з яких пов'язані: із можливим зростанням інфляції та девальвації гривні внаслідок можливого збільшення суми готівки в обігу; збільшенням видатків та дефіциту державного бюджету у випадку можливого погіршення фінансового стану банку, викликаного претензійними діями з боку іноземних власників євробондів банку, що були конвертовані в його акції, а також через проблеми з поверненням «токсичних» кредитів банку.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження щодо управління власними коштами ПАТ «Приватбанку» можна зробити такі висновки.

Роль банківської системи в розвитку економіки України значною мірою залежить від її фінансової стійкості. Найбільш важливим показником, який характеризує фінансову стійкість окремих банків і банківської системи загалом, є банківський капітал. Тому важливим є забезпечення надійного способу формування, управління, використання капіталу банку та дотримання необхідного його розміру для забезпечення розвитку банківської системи загалом

Власний капітал (власні кошти) банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку, для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності.

Порівняно з іншими сферами підприємницької діяльності власний капітал банку має незначну питому вагу у сукупному банківському капіталі. Власний капітал у банківській діяльності має дещо інше призначення, аніж в інших сферах підприємництва. Це чітко простежується через функції, які виконує власний капітал банку. Серед розглянутих функцій, головною функцією капіталу банку слід вважати саме захисну, оскільки через неї найбільш повно проявляється сутність власного капіталу банку. Існує також інший підхід щодо поділу функцій, які виконує власний капітал. Функції поділять на поточні та стратегічні.

Визначені функції власного капіталу банку дають змогу нам зробити висновок, що власний капітал є динамічним, функціональним утворенням, що забезпечує поточну банківську діяльність від початку його утворення. Своєю функціональністю банківський капітал забезпечує збереження довіри до банків

з боку населення, а здійснення поточних та стратегічних функцій реалізує фінансову стійкість банківської системи.

У процесі дослідження власного капіталу банку велике значення має питання оцінки його вартості. У банківській практиці існує кілька концепцій власного капіталу банку. Кожний з них має як позитивні сторони, так і певні вади.

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків. У банківській практиці використовуються два методи поповнення капіталу: метод внутрішніх джерел поповнення капіталу; – метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Заснований у 1992 році, комерційний банк «ПриватБанк» є лідером банківського ринку країни. Протягом 2016-початком 2017 року в ПАТ «Приватбанк» було відзначено незначне збільшення розміру власного капіталу банку. Згідно інформації асоціації українських банків ПАТ «Приватбанк» є лідером серед найбільших банків України щодо розміру власного капіталу банку. Це є свідченням надійності банку та його підвищеної платоспроможності.

Проаналізувавши стан власного капіталу з використанням методу коефіцієнтів в ПАТ КБ «Приватбанку» за 1-3 квартали 2017 року, можна зробити висновок, що всі коефіцієнти були у рамках допустимого значення, проте виявлена тенденція до їхнього зниження негативно позначається на стабільності та платоспроможності банку.

Проблема недостатньої капіталізації стала особливо актуальною в умовах фінансової кризи для фінансового сектору економіки усього світу. Для українського банківського сектору, що завжди відчували гострий дефіцит капіталу, у т.ч. і ПАТ «Приватбанку», вона набула виключно важливе значення.

Банки, у т.ч. і ПАТ «Приватбанк» зацікавлені в підтриманні показників достатності капіталу вище мінімально встановлених значень. Для цього існує певні причини.

Дослідження, проведені вченими показали, що недостатня капіталізація вітчизняних банків склалася під впливом двох груп факторів: зовнішніх та внутрішніх.

Банківська система України на сьогодні перебуває у процесі посткризового відновлення. Капіталізація банківської системи поступово відновлюється, проте темпи її відновлення є недостатніми, адже не покривають зменшення власного та регулятивного капіталу банківської системи, що відбулось у 2014-2015 рр. Негативна тенденція свідчить про наявність низки ризиків, що загрожують стабільності функціонування банківської системи та її платоспроможності.

Наприкінці грудня 2016 р. в Україні був націоналізований найбільший приватний банк. В цілому необхідність націоналізації «Приватбанку» була обумовлена низкою проблем, які частково були загальними, втім частка з них стосувалася саме «Приватбанку». Було виділено низку причин, що призвели до виникнення проблем з «Приватбанком».

Вирішення зазначених вище проблем шляхом націоналізації «Приватбанку» зумовити появу низки системних ризиків для фінансової системи. Їх можна поділити на дві групи: такі, що проявилися у поточному періоді та такі, що провокують ризики у середньостроковій перспективі.

До позитивних аспектів націоналізації «Приватбанку» слід віднести той факт, що у зв'язку з націоналізацією кредитні ризики «ПриватБанку» різко зменшились – тепер держава дає 100-відсоткову гарантію вкладникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики : [моногр.] / Алексеєнко М. Д. — К. : КНЕУ, 2002. — 276 с.
2. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред.. А.М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2003.- 599с.
3. Аналітичний огляд банківської системи України за за результатами 2016 року року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
4. Банківські операції : конспект лекцій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://buklib.net/books/21979/>
5. Банковский надзор. Европейский опыт и российская практика: Пер. с англ. / Под ред. М. Олсена. — М.: Банк России, 2005. — 356 с.
6. Банковское дело : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. — М. : Финансы и статистка, 2005. — 672 с.
7. Бондаренко В. В. Управління формуванням власного капіталу банку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / В. В. Бондаренко. — К., 2007. — 22 с.
8. Васильченко З. М. Визначення вартості ресурсів у комерційному банку [Текст] / З. М. Васильченко // Фінанси України. — 2002. — № 12. — С. 45-101.
9. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / О. В. Васюренко; Вища освіта ХХІ століття. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. :Знання, 2000. — 243 с.
10. Вовканич А. І. Особливості формування ресурсів комерційних банків / А. І. Вовканич // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. — 2010. — № 2(8). — С. 157–164.

11. Герасименко В. Управління капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ. — 2010. — № 10. — С. 12—17.

12. Гид паникера: что происходит с Приватбанком – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://businessviews.com.ua/ru/economy/id/gid-panikera-cto-proishodit-s-privatbankom-1377>

13. Гібридний капітал банку: світовий досвід, перспективи впровадження в Україні: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 13 / В.І. Міщенко, В.В. Крилова, В.В. Салтинський, О.Г. Приходько. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2009. – 180 с.

14. Гладких Д.М. Націоналізація ПАТ «Приватбанк» у контексті оздоровлення банківської системи України. Аналітична записка / Гладких Д.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gladkikh-33880.pdf>

15. Гладких Д.М. Ризики на ключові напрями посткризового відновлення банківської системи України. Аналітична записка / Д.М. Гладких [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bank_sustem-93e11.pdf

16. Гонтарева: В ПриватБанке недостаток капитала / Корреспондент.biz, 19/12/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/business/financial/3788822-hontareva-v-pryvatbanke-nedostatok-kapytala>

17. Гриценко А. Реальна та фіктивна капіталізація. Нотатки з конференції “Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України” / Андрій Гриценко // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 3. – С. 38–43.

18. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2001. – 602 с.

19. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Доходність ОВДП на первинному ринку, щомісяця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1
20. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Доходність ОВДП на первинному ринку, щомісяця. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1
21. Додаток до макроекономічного та монетарного звіту за січень 2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43297262&cat_id=58037
22. Долан Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан ; пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева. – СПб. : Санкт-Петербург оркестр, 2009. – 496 с.
23. Дубинский А. В государственном ПриватБанке все настолько хорошо, что сотрудники начинают его понемногу распродавать. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1396476560403898&set=a.265257583525807.123655.100001247015913&type=3&theater>
24. Дубинский А. Государство пришло - конфиденциальность ушла. В сети уже активно торгуют базами клиентов ПриватБанка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1395443767173844&set=a.265257583525807.123655.100001247015913&type=3&theater>
25. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс] / енциклопедія. Бібліотека Воєводіна. – Режим доступу : <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-190.html>.
26. Енциклопедія банківської справи України / редкол.: В. С. Стельмах (голова) [та ін.] – К. : Молодь, ІнЮре, 2001. – 680 с.

27. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.
28. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні (затверджено постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2001 р. за № 841/6032).
29. Каднічанська В.М. Лазько А.А. Вплив обсягів банківського капіталу на конкурентоздатність банківської системи України / В.М. Каднічанська А.А. Лазько // Вісник ЖДТУ. - 2011.- №5. - С. 100 – 108.
30. Капіталізація економіки України / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, д-ра екон. наук А. А. Гриценка. – К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 220 с.
31. Катасонов В. О позициях иностранного капитала в банковских системах стран мира. 10.01.2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.fondsk.ru/news/2016/01/10/o-poziciah-inostrannogo-kapitala-v-bankovskih-sistemah-stran-mira-37885.html>
32. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми : ДВНЗ УАБС НБУ, 2010. – 153 с.
33. Коваль С. Л. Власний капітал у системі фінансових ресурсів банку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / С. Л. Коваль. – Тернопіль, 2007. – 22 с.
34. Колеснік Я.В. Основні підходи до розробки системи статистичного забезпечення управління банківським капіталом // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». Т.24 (63). - 2011 г. - № 2. - С. 237-244.

35. Ларіонова К.Л. Яремчук О.В. Управління формуванням обсягу та ціни власного капіталу банку / К.Л. Ларіонова, О.В. Яремчук // Вісник Хмельницького національного університету – 2011. - №5 – С. 268- 271.

36. Львиную долю кредитов в Приватбанке видано структурам "Привата" в Днепропетровской области и на Кипре / Зеркало недели, 04.04.2015р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zn.ua/ECONOMICS/lvinuyu-dolyu-kreditov-v-privatbanke-vydano-strukturam-privata-v-dnepropetrovskoy-oblasti-i-na-kipre-171936_.html

37. Марковський О.В. Аналіз достатності та розподілу капіталу банку на основі принципу гармонійності / О.В. Марковський // Збірник наукових праць, т.4. Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД: Ініціатива. - 2011. - №9. - С.25 – 32.

38. Матлага М.О. Перспективи оптимізації управління власним капіталом банків в Україні / Матлага М.О. // Всеукраїнський науковий журнал – 2010. – №6. - С.327-331.

39. Могильницька М. Про оцінювання банківської системи регіону / М. Могильницька, Я. Побурко // Регіональна економіка. — 2005. — № 2. — С. 206—213.

40. Момот Т. Оцінка вартості бізнесу: сучасні технології / Т. Момот. – Х. : Фактор, 2007. – 224 с.

41. Омельченко Г.В. Організація управління капіталом банку: формування механізму та регламентацій не забезпечення / Г.В. Омельченко // Збірник наукових праць, т.4. Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД: Ініціатива. - 2011р. – №6. - С. 50 – 61.

42. Онищенко Ю.І., Чинники формування власного капіталу банків України / Ю.І. Онищенко, Т.С. Гребенцікова // Економіка і суспільство. – 2016. – №2. – С. 525-530.

43. Осадчий Є.С. Механізм капіталізації кредитних установ в Україні / Є.С. Осадчий // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. Вип.9. – С. 669-674.
44. Островская О. М. Банковское дело: Толковый словарь / О. М. Островская. – М. : Гелиос АРВ, 1999. –400 с.
45. Островська Н.С. Капіталізація банківської системи: сучасний стан та перспективи у трансформаційних умовах розвитку економіки України / Н.С. Островська, О.Ю. Швець // Причорноморська економічні студії . – 2017. Вип. 21. – 145-150.
46. Отмена детектора лжи, или взятки в "ПриватБанке" – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facenews.ua/columns/2017/311582>
47. Офіційний рейтинг банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banker.ua/officialrating/capital/>
48. Офіційний сайт КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua>
49. Підсумки діяльності банківської системи України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sf-bank.com.ua/ua/oglyad-rinku/160-pidsumki-diyalnosti-bankivskoji-sistemi-ukrajini-za-2013-rik.html>
50. «Приват» державного значення: чим ризикує НБУ? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1418108-privat-derzhavnogo-znachennya-chim-rizikue-nbu>
51. ПриватБанк заявил о рекордных темпах снятия денег – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/3789009-pryvatbank-zaiavyl-o-rekordnykh-tempakh-sniatyia-deneh>
52. Приватбанк спровоцировал рекордные убытки в банковской системе – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/banking-sector/privatbank-sprovociroval-rekordnye-ubytki-v-bankovskoi-sisteme-468769>

53. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] : підруч. / Л. О. Примостка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
54. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
55. Ризики націоналізації ПриватБанку // Inside Ukraine. – 2017. – №63. – С.5-7.
56. Річний звіт ПАТ «Приватбанку» за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
57. Российские банки на Украине приумножили клиентов за счет Приватбанка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ru/finances/26/01/2017/5888dfa59a79473b7323b38b?from=main>
58. Рост капіталізації банків збільшить захищеність клієнтів банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/mezhhbankovskiy_biznes/novosti/rost_kapitalizatsii_bankov_povysit_zaschischennost_klientov
59. Роуз П. С. Банковский менеджмент / П. С. Роуз ; пер. с англ. 2-го изд. – М. : Дело Лтд, 1995. – 768 с.
60. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст]: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с.
61. Сидорова А. В. Жмайло М. А. Ефективність банківської діяльності: статистична оцінка та моделювання / А. В. Сидорова, М. А. Жмайло // Статистика України. — 2010. — № 1. — С. 46—52.
62. Слав'юк Р.А. Гнатишак О.В. Дослідження теоретичних основ і структури банківського капіталу / Р.А. Слав'юк, О.В. Гнатишак / Актуальні проблеми економіки. - 2010. - №7. - С. 48 – 56.
63. Слобода Л. Я, Обґрунтування методів управління власним капіталом банків / Л.Я. Слобода, Н.Я. Юрків // Регіональна економіка. – 2012. - №1. – С. 117-123.

64. Слобода Л.Я. Методи адаптації банківської системи України до міжнародних стандартів управління капіталом. / Л.Я. Слобода // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. - №1. - С. 506 – 518.
65. Снігурська Л.П. Банкіські операції і послуги: навч. посібн. / Л.П. Снігурська. – К.: МАУП, 2006. – 456 с.
66. Статистика : [підруч.] / [Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М. та ін.]. — [2-е вид., перероб. і доп.]. — К. : КНЕУ, 2001. — 468 с.
67. Статистика. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків України / Офіційний сайт НБУ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
68. Стриженко М.Г. Облік та аналіз власного капіталу банку / М.Г.Стриженко // Управління розвитком. – 2011р. – № 18(115). – С. 83 – 84.
69. Структура активів, капіталу і зобов'язань банків України станом на 01.01.2011р. // Вісник НБУ. – 2012. – №2. – С.116 – 125.
70. Ткачук Н.М. Капіталізація банку економічна сутність і різновиди // Вісник Української академії банківської справи. – 2010 – № 1 (28) – С. 24-28.
71. Управління власним капіталом банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://otvetila.ru/laboratornye/upravlinnya-vlasnim-kapitalom-banku/>].
72. Финансовый словарь / А. А. Благодатин, А. М. Лозовский, Б. А. Райзбер. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 378 с.
73. Фінансова звітність ПАТ «Приватбанку» за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.privatbank.ua/files/finance/2013_year.pdf
74. Фінансовий менеджмент Навчальний посібник / Кириченко О.А., Гіленко І.В., Роголь С., Сиротян С.В., Немой О. - К.: Знання-Прес, 2002.- 438 с

75. Функції власного капіталу банку в умовах кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/mezhhbankovskiy_biznes/stati

76. Фурсова В.А. Давиденко А.І. Можливості збільшення власного капіталу комерційного банку за рахунок інструментів гібридного капіталу / В.А. Фурсова, А.І. Давиденко // Вісник економіки транспорту та промисловості. – 2011р. – № 36. - С. 212 – 217

77. Царьков В. А. О качестве корпоративного управления и цене “дутого” капитала банка / В. А. Царьков // Банковское дело. – 2003. – № 2. – С. 25–28.

ДОДАТКИ

Примітка 26. Статутний капітал та емісійні різниці (емісійний дохід)

(тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	Кількість акцій в обігу (тис.шт.)	Прості акції	Емісійний дохід	Привілейовані акції	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників)	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Залишок на початок попереднього періоду	64 646	13 545 172	19 709	-	-	13 564 881
2	Випуск нових акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
3	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників) *	-	1 352 383	-	-	-	1 352 383
4	Продаж раніше викуплених власних акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
5	Анульовані раніше викуплені власні акції	-	-	-	-	-	-
6	Залишок на кінець попереднього періоду (залишок на початок звітного періоду)	64 646	14 897 555	19 709	-	-	14 917 264
7	Внески за акціями (палями, частками) нового випуску	-	-	-	-	-	-
8	Власні акції (паї), що викуплені в акціонерів (учасників) **	-	1 454 524	-	-	-	1 454 524
9	Продаж раніше викуплених власних акцій (паїв)	-	-	-	-	-	-
10	Анульовані раніше викуплені власні акції	-	-	-	-	-	-
11	Залишок на кінець звітного періоду	64 646	16 352 079	19 709	-	-	16 371 788

Примітка 38. Управління капіталом
Таблиця 38.1. Структура регулятивного капіталу

(тис. грн.)			
Рядок	Найменування статті	Звітний період	Попередній період
1	2	3	4
1	Основний капітал (1 рівня)	17 676 271	16 153 906
1.1	Зареєстрований статутний капітал	16 352 079	14 897 555
1.2	Емісійні різниці	19 709	19 709
1.3	Загальні резерви	9 026	7 427
1.4	Резервні фонди	1 317 541	1 243 142
1.5	Нематеріальні активи	(38 877)	(23 985)
1.6	Знос нематеріальних активів	16 964	10 496
1.7	Капітальні інвестиції за нематеріальними активами	(171)	(438)
1.8	Збиток поточного року, що зменшений на суму доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування:	-	-
1.8.1	прибуток поточного року	-	-
1.8.2	прибуток звітного року, що очікує затвердження	-	-
1.8.3	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати їх нарахування	-	-
2	Додатковий капітал (2 рівня)	5 470 874	1 427 936
2.1	Прибуток минулих років	52 691	38 663
2.2	Результати переоцінки основних засобів, на які отримано дозвіл на включення до капіталу	86 714	86 729
2.3	Резерви під стандартну заборгованість інших банків	66 359	50 420
2.4	Резерви під стандартну заборгованість за коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках в інших банках	-	3 920
2.5	Резерви під стандартну заборгованість за кредитами, що надані клієнтам	1 263 773	267 817
2.6	Прибуток поточного року, що зменшений на суму доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування:	1 182 667	21 227
2.6.1	прибуток поточного року	1 873 004	1 532 800
2.6.2	прибуток звітного року, що очікує затвердження	-	-
2.6.3	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати їх нарахування	(690 337)	(1 511 573)
2.7	Субординований капітал	2 818 670	959 160
3	Відвернення	1 259 041	1 180 522
3.1	Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, що випущені банками, у портфелі банку на продаж	30	30
3.2	Вкладення у капітал інших установ у розмірі 10% і більше їх статутного капіталу	282	282
3.3	Інвестиції в дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	135	135
3.4	Інвестиції в інші асоційовані компанії	42	12
3.5	Інвестиції в дочірні банки	1 224 886	1 146 397
3.6	Інвестиції в інші дочірні компанії	32 112	32 113
3.7	Резерви під знецінення цінних паперів	(447)	(447)
3.8	Обсяг операцій з інсайдерами, здійснених на більш сприятливих умовах	2 001	2 000
4	Усього регулятивного капіталу	21 888 104	16 401 320

Структура регулятивного капіталу розраховується за даними балансу на кінець дня звітних років без урахування корегуючи проводок.

Основними цілями управління капіталом банку є:

- дотримання вимог щодо капіталу, встановлених НБУ;
- забезпечення спроможності банку функціонувати у якості безперервно діючого підприємства;
- підтримання рівня капіталу, необхідного для дотримання нормативів капіталу на рівні не нижче нормативного згідно з вимогами НБУ, а саме:
- адекватність регулятивного капіталу (норматив Н2) на рівні не нижче 10%;

Таблиця 38.2. Структура капіталу банку, що розраховується на основі Базельської угоди про капітал

Рядок	Найменування статті	(тис. грн.)	
		Звітний період	Попередній період
1	2	3	4
1	Основний капітал (1 рівня)	17 676 271	16 153 906
1.1	Зареєстрований статутний капітал	16 352 079	14 897 555
1.2	Емісійні різниці	19 709	19 709
1.3	Загальні резерви	9 026	7 427
1.4	Резервні фонди	1 317 541	1 243 142
1.5	Нематеріальні активи	(38 877)	(23 985)
1.6	Знос нематеріальних активів	16 964	10 496
1.7	Капітальні інвестиції за нематеріальними активами	(171)	(438)
1.8	Збиток поточного року, що зменшений на суму доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування	-	-
1.8.1	прибуток поточного року	-	-
1.8.2	прибуток звітного року, що очікує затвердження	-	-
1.8.3	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати їх нарахування	-	-
2	Додатковий капітал (2 рівня)	5 470 874	1 427 936
2.1	Прибуток минулих років	52 691	38 663
2.2	Результати переоцінки основних засобів, на які отримано дозвіл на включення до капіталу	86 714	86 729
2.3	Резерви під стандартну заборгованість інших банків	66 359	50 420
2.4	Резерви під стандартну заборгованість за коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках в інших банках	-	3 920
2.5	Резерви під стандартну заборгованість за кредитами, що надані клієнтам	1 263 773	267 817
2.6	Прибуток поточного року, що зменшений на суму доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування	1 182 667	21 227
2.6.1	прибуток поточного року	1 873 004	1 532 800
2.6.2	прибуток звітного року, що очікує затвердження	-	-
2.6.3	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати їх нарахування	(690 337)	(1 511 573)
2.7	Субординований капітал	2 818 670	959 160
3	Відвернення	1 259 041	1 180 522
3.1	Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, що випущені банками, у портфелі банку на продаж	30	30
3.2	Вкладення у капітал інших установ у розмірі 10% і більше їх статутного капіталу	282	282
3.3	Інвестиції в дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	135	135
3.4	Інвестиції в інші асоційовані компанії	42	13
3.5	Інвестиції в дочірні банки	1 224 886	1 146 397
3.6	Інвестиції в інші дочірні компанії	32 112	32 113
3.7	Резерви під знецінення цінних паперів	(447)	(447)
3.8	Обсяг операцій з інсайдерями, здійснених на більш сприятливих умовах	2 001	2 000
4	Усього регулятивного капіталу	21 888 104	16 401 320